
Är vi hållbara snart?

*En kartläggning och nulägesanalys av hållbarhetsarbetet
i biosfärområdet Vänerskärgården med Kinnekulle*

Författare: Andreas Kjällgren

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Definitioner.....	3
1.3 Syfte och frågeställningar	4
1.4 Avgränsningar och genomförande	4
2. Nulägesanalys av hållbarhetsarbetet	5
2.1 Miljöanpassat byggande.....	5
2.2 Möjligheter till förändrade resvanor.....	6
2.3 Hållbarhet i skolan.....	8
2.4 Förnyelsebar energiförsörjning	9
2.5 Återavändning och farligt avfall	11
2.6 Miljöanpassad upphandling	12
3. SWOT-analys	14
4. Goda exempel på hållbarhetsarbete	15
4.1 Götene kommun.....	15
4.2 Lidköpings kommun	16
4.3 Mariestads kommun	19
5. Referenser	22
Bilaga 1: Kartläggning av hållbarhetsarbetet	24
Samhällsplanering	24
Utbildning	27
Energi.....	29
Avfall.....	32
Upphandling	33
Bilaga 2: SWOT-analys inför Landsbygdsprogrammet	35
Bilaga 3: SWOT-analys från Hållbart Mariestad, ett projekt med Chalmers Högskola	36
Bilaga 4: Förskolor och skolor med Grön flagg eller med utnämningen Skola för hållbar utveckling i Lidköping kommun	37

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Den här förstudien kartlägger hållbarhetsarbetet inom fem områden i kommunerna Mariestad, Götene och Lidköping. Tanken är bland annat att undersöka om kommunernas hållbarhetsarbete förbättrats med utnämningen till Biosfärområde. Uppdraget är bland annat att ta fram ett underlag som kommunerna kan använda för att lyfta fram det hållbarhetsarbete som sker, lära av varandra och ge en samlad bild hur hållbarhetsarbetet går till i biosfärområdet.

1.2 Definitioner

Den här förstudien använder sig för nulägesanalysen av biosfärområdets hållbarhetsarbete av definitioner från SIS-remiss 10750, *Hållbar utveckling i kommuner, landsting och regioner* (2013).

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling definieras enligt Brundtlandstrapporten (1987) som en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Enligt Brundtlandsrapporten handlar hållbar utveckling om att integrera målen för hög livskvalitet, hälsa och välbefinnande med social rättvisa och bevara jordens förmåga att upprätthålla liv i alla dess former. Hållbar utveckling kan betraktas som ett sätt att uttrycka större förväntningar från samhället som helhet.

Den ekologiska dimensionen

Den ekologiska dimensionen definieras som den del av hållbar utveckling som handlar om påverkan på ekosystemen och allt liv, vilket omfattar människor, djur, växter, luft, vatten, mark och naturresurser samt samspelet mellan dessa.

Den sociala dimensionen

Den sociala dimensionen definieras som den del av hållbar utveckling som handlar om människors rättigheter i former av behov, utveckling och kultur, innefattande bland annat rättvis, jämlik och jämställd fördelning av resurser, makt och inflytande.

Den ekonomiska dimensionen

Den ekonomiska dimensionen definieras som den del av hållbar utveckling som handlar om de lokala, regionala och globala ekonomiska systemen i termer av stabilitet och långsiktighet avseende bland annat sysselsättning, produktion och investeringar.

Hållbarhetsarbete

SIS-remissen definierar hållbarhetsarbete som de strategier, processer, rutiner och aktiviteter som leder till en hållbar utveckling.

Kommunernas inflytelsesfär

En viktig faktor i kartläggningen är att ta hänsyn till kommunernas inflytelsesfär, som även den hämtar sin definition från SIS-remissen där inflytandesfär är den omfattning/utsträckning av politiska, avtalsmässiga, ekonomiska eller andra relationer genom vilka en organisation av möjlighet att påverka personers eller organisationers beslut eller aktiviteter.

Utmärkande drag för kommuners hållbarhetsarbete

Det utmärkande för hållbarhetsarbetet i en kommun är att dess samlande åtaganden är omfattande och diversifierat med direkt påverkan på hållbarhetsfrågor som miljö, omsorg, demokrati och integration vilket innebär att kommunerna har en stor inflytelsesfär. Intressenternas koppling till kommunen är i form av kommuninvånare, föreningar, näringsliv och statliga myndigheter. Styrningen av kommunen sker genom ledning av både politiker och tjänstemän. Den politiska processen, samråd med intressenter och medborgarinflyttade är alla viktiga aspekter i ett hållbarhetsperspektiv. Rollfördelningen mellan politiker och tjänstemän behöver även vara tydlig.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet är att genom en kartläggning av hållbarhetsarbetet hos kommunerna i biosfärområdet undersöka hur hållbarhet kan ge attraktiva platser.

Frågeställningarna som varit vägledande i förstudien är

1. Hur ser kommunernas hållbarhetsarbete ut idag?
2. Har kommunernas hållbarhetsarbete förändrats efter utnämningen som biosfärområde?
3. Vad är kommunerna bra på inom hållbarhetsarbetet?

1.4 Avgränsningar och genomförande

Valda områden

Eftersom tiden för genomförandet har varit begränsat till 8 veckor så har det inte funnits tid till en fullständig kartläggning av hållbarhetsarbetet. I samråd med hållbarhetsgruppen och biosfärkontoret har fem områden valts ut. Dessa är samhällsplanering, utbildning, energi, avfall och upphandling.

Kartläggning av hållbarhetsarbetet

För kartläggningen av hållbarhetsarbetet har många olika kommunala dokument gått igenom för att identifiera kommunala mål som kan klassificeras som hållbarhetsarbete. Alla mål har inte tagits med i kartläggningen då den skulle bli för omfattande, utan mål har valts utefter de valda områdena, möjligheter att jämföra mellan kommunerna och relevans för att uppnå syftet med förstudien.

Bland annat årsredovisningar, uppföljningar av miljömål, översiktsplaner och upphandlingspolicies har använts. Alla kommunala dokument som har använts redovisas i referenskapitlet. Eftersom både siffror släpar efter eller för att uppföljning inte alltid gjorts går det inte alltid att svara på hur arbetet faktiskt ser ut men det är gjort så långt som möjligt. De fem valda områdena har i nulägesanalysen delats upp i sex delar: Miljöanpassat byggande, möjligheter till förändrade resvanor, hållbarhet i skolan, förnyelsebar energiförsörjning, återanvändning och farligt avfall samt miljöanpassad upphandling.

Enkätintervjuer om hållbarhetsarbetet med förvaltningar

Enkäter har skickats ut till den som bedömts ansvarig för de valda områdena i varje kommun. Enkäterna har formulerats för att undersöka hur hållbarhetsarbetet går till och för att kunna göra en nulägesanalys samt för att svara på frågeställningen om hållbarhetsarbetet förändrats efter att kommunen blivit en del av ett biosfärområde. Alla har tyvärr inte svarat på enkäterna.

2. Nulägesanalys av hållbarhetsarbetet

2.1 Miljöanpassat byggande

Världen över finns det ett flertal certifieringssystem för miljöanpassat byggande. De fyra certifieringar som är de mest använda i Sverige är Miljöbyggnad, EU GreenBuilding, BREEAM-SE och LEED. Miljöbyggnad är utvecklat för svenska förhållanden och ser till en byggnads energieffektivitet, inomhusmiljö och material. Certifieringen kan användas för nyproducerade och befintliga byggnader oavsett storlek och har betygen Miljöbyggnad brons, silver och guld.

Götene

Götene kommun har idag inga generella krav som gäller vid all byggnation, utan krav sätts vid varje enskilt projekt. Götene har inte ett direkt mål utan beskriver mer övergripande hur *"kommunen kan vid produktion av kommunala anläggningar och tjänster tillse att de miljövänligaste materialen och produkterna används"*. Goda exempel som visar i denna riktning är att det 2011 installerades en solvärme-anläggning på Skogstorps gruppboende i Götene. Arbetet med solenergi fortsatte 2012 med en installation av den första solet-anläggningen på Fornängsskolan i Götene. Dessutom har arbetet med den nya sporthallen i Hällekis påbörjats, som ska bli ett demonstrationsexempel på hur man kan bygga mycket energieffektiva hus.

Lidköping

Riktlinjer för hållbar samhällsplanering och hållbart byggande i Lidköpings kommun togs fram under 2012-2013 och ska ligga till grund för all samhällsplanering och allt byggande. Riktlinjerna behandlar energi, innermiljö, material och kemikalier, resurshushållning, trafik och infrastruktur, yttre miljö, biologisk mångfald och vatten, social hållbarhet, trygghet och säkerhet samt information och uppföljning.

Lidköpings kommun beslutade under 2013 att alla nya större byggnader ska certifieras enligt Miljöbyggnad nivå silver. I augusti 2013 färdigställdes Sjölunda Ängs förskola som en av de första byggnaderna som byggts enligt Miljöbyggnad nivå silver. Även den nya stadsdelen Hamnstaden i Lidköping kommer att byggas efter miljöbyggnad nivå silver

Tre ytterligare exempel på olika byggnadstekniker som används i Lidköping är passivhus, "smarta hus" och gröna tak. I just Sjölunda byggdes en del av husen med passivhusteknik. I Askeslätt har det byggts energisnåla "smarta hus" med behovsstyrd ventilation, individuell mätning av värme och vatten, snålspolande kranar och miljömärkta träprodukter. Alla nya hus i det nya handelsområdet Änghagen får dessutom gröna tak.

Mariestad

Inga förbestämda generella krav på miljöanpassat byggande finns i Mariestads kommun. Kommunen har dock som mål att *"vid överlåtande av kommunal mark för bostadsbyggnation ska användande av lågenergihus stimuleras"*. Enligt Mariestads kommun har det i dagsläget endast förts diskussioner på tjänstemannanivå om en modell för stimulering för användande av lågenergihus vid överlåtande av kommunal mark för bostadsbyggnation.

Generellt så saknas det politisk samstämmighet kring hållbar planering, transporter, infrastruktur och dagvattenhantering i kommunen. Det finns en vilja men när det väl gäller så ska allt gå fort och

kommunen ska inte krångla till det för entreprenören. Planavdelningen anser att detta skulle kunna vara ett mål kopplat till Vision 2030 i kommunen.

2.2 Möjligheter till förändrade resvanor

Transporter står för en stor del av vår miljöpåverkan. Trafiken bidrar med utsläpp av koldioxid, partiklar och flera andra skadliga ämnen. Vägar ger framkomlighet men skapar också barriärer och påverkar hur mycket vi rör på oss i vardagen. Hur vi reser påverkar både vår egen och andras hälsa. Förändrade resvanor syftar till ett ökad användande av kollektivtrafik, ökade möjligheter till gång och cykeltrafik och ökar tillgänglighet för alla åldrar. Från unga till äldre.

Götene

I kommunen planeras det för utbyggnad av extern handel i Götene utmed E20, vilket skulle kunna hamna i konflikt till kommunens mål om ett levande och attraktivt centrum i Götene. Handeln, tillsammans med småindustrier och logistikanläggningar ökar troligen trafik av motorfordon och minskar möjligheten till förändrade resvanor. Ett förslag till utveckling skulle vara att planen innefattar möjligheten att utöka tätorten mot området och planera framtida för framtida boenden, inte bara för handel och småindustrier. Blandade funktioner och rörelse i området är två viktiga punkter som ökar tillgängligheten och tryggheten i ett område såväl som bidrar till möjligheterna till förändrade resvanor.

I Götene kommun ska *”kollektivtrafiken [...] ha en turtäthet som ger förutsättningar för arbetspendling och möjligheter för alla samhällsgrupper att företa resor inom och utom kommunen”*. Ingen uppföljning av målet har hittills utförts. Kommunen arbetar för att få till en Götene-länk av Kinnekullebanan. En sådan skulle kraftigt underlätta möjligheterna till ett hållbarare resande.

Lidköping

Lidköping kommun har ett flertal mål som påverkar möjligheterna till förändrade resvanor. Kommunen ska arbeta för att tillhandahålla boende i attraktiva miljöer och planera för bostäder så att befolkningen kan öka till 45 000 invånare. Om dessa attraktiva miljöer ses som förtätning, eller en form av utglesning av staden (urban sprawl), så kommer detta påverka möjligheterna för ett bra underlag för en effektiv kollektivtrafik. Lidköping kommun har även mål att underlätta för en hållbar livsstil och definierar att det innebär just närhet till bland annat arbete, service och fritid.

Kommunens *Handlingsplan för landsbygdsutveckling* innehåller planer om förtätning av tätorterna på landsbygden. Om detta sker ökar det möjligheterna för kollektivt resande. Hamnstaden planeras för att bli ett område med blandade funktioner, bostäder, handel och arbetsplatser. Det i sig självt bidrar till förändrade resvanor eftersom närheten ökar mellan olika funktioner. Även trygghetsboenden på landsbygden bidrar eftersom det då blir ytterligare en grupp som redan idag inte kör bil, alltså både de unga och de gamla, vilket ökar

S N A B B F A K T A

Hållbart resande

Lidköping är i uppstarten av ett projekt om hållbart resande och har anställt en beteendevetare som skall jobba med att få fler att utnyttja gång, cykel och kollektivtrafik.

Man har också börjat anlägga mer cykelväg och har mer planerat. Att få ihop de målen om en växande stad med målet om en hållbar livsstil är avgörande för hur väl man lyckas.

underlaget. Om man får igång flyttkedjorna som det är tänkt så ska möjligheterna för unga att bo på landsbygden öka. Unga är även, generellt sett, mer positiva till kollektivt resande än äldre.

Kollektivtrafiken är redan idag på uppåtgående sett till antalet resenärer. Nästa utmaning är att täcka en större geografisk yta för att öka tillgängligheten samt ytterligare öka turtätheten. Möjligheterna till cykel och gång behöver också stärkas, såväl inom tätorterna som mellan då många av de närliggande tätorterna till Lidköping ligger inom ett relativt kort avstånd.

Mariestad

Mål hos Mariestads kommun som påverkar möjligheterna till förändrade resmönster är bland annat att förutsättningarna ska förbättras, utformningen av Mariestad tätort ska utformas så att transportbehovet kan minskas. Dessutom ska *”energianvändningen inom transportsektorn [...] effektiviseras genom att skapa snabba förbindelser mellan viktiga destinationer, en effektiv kollektivtrafik och ett attraktivt cykel- och gångtrafiknät”*.

Den nya fördjupade översiktsplanen för Mariestad och den sociala karteringen som har arbetats fram lyfter såväl fysiska och mentala barriärer i Mariestad. Lyckas man åstadkomma en förändring av dessa så ökar direkt möjligheterna för förändringar mot mer hållbara rörelsemönster. Även förtätningen utmed de två identifierade huvudstråken, Göteborgsvägen och Stockholmsvägen, ökar underlaget för kollektivt resande och ger förutsättningar både till förtätning av bebyggelse och effektivare resvägar.

Planeringen av en fortsatt ensidig handel- och småindustriområde vid E20 och Göteborgsvägen riskerar dock att försvåra ett levande centrum, som i sig är viktigt för möjligheten till förändrade resvanor. Tillgängligheten för alla åldrar begränsas kraftigt i en funktionsseparerad stad som tenderar att dra upp hastigheter och ge ytterligare barriäreffekter med de relativt längre avstånden mellan arbete, handel och bostad.

Ett gott exempel som visar på social hållbarhet och för att kunna öka barn och ungas rörlighet är att i framtagandet av Mariestads nya fördjupade översiktsplan har fokusgrupper med gymnasieelever och årskurs 6 sammanställt hur de ser på sin stad. Fokus i framtagandet av den fördjupade översiktsplanen har rörelse- och mötesplatser för unga varit. I fortsättningen vid fysisk planering kommer det sociala perspektivet att lyftas fram tydligare. Närmast i den kommande revideringen av översiktsplanen.

Utfallet ses som beroende av den geografiska kontexten där det idag bland annat är svårt i och med bilberoendet, som både är kulturellt såväl som geografiskt. Det är svårt att genomföra förändringar mot ett mer hållbart transportsystem då bland annat trycket på villatomter i huvudortens periferi är stort. Där hamnar Mariestads kommun i en målkonflikt mellan ökad inflyttning och mer miljövänligt samhälle.

S N A B B F A K T A

Mot ljusare tider?

Det har i Mariestad tagits fram en ny belyningsplan som lyfter fram tillgänglighet, trygghet, energieffektivitet och estetik.

Åtgärder som genomförts är trygghetsvandringar där man identifierat områden som upplevs otrygga och inte attraktiva, som man behöver göra någonting åt.

Några resultat av arbetet är ny belysning och röjning av växtlighet vid gång- och cykelvägar. Ny belysning har även satts upp i stadsparken.

2.3 Hållbarhet i skolan

Hållbarhet i skolan är viktig för att den ger kunskaperna som behövs för att förstå betydelsen av målet med ett hållbart samhälle. Den är också viktig för att alla barn har rätt till en barndom utan mobbning, utanförskap och andra former av diskriminering. Vi kan inte uppnå ett socialt hållbart samhälle så länge barns rättigheter inte uppfylls.

Det finns idag två utmärkelser för hållbarhet inom skolan. Skolverkets utmärkelse Skola för hållbar utveckling och Håll Sverige Rents certifiering och verktyg Grön Flagg. Syftet med utmärkelsen Skola för hållbar utveckling är att stödja och vara en inspirationskälla i det pedagogiska arbetet med hållbar utveckling. Över 2 500 skolor och förskolor är anslutna till Grön Flagg i Sverige som drivs av Håll Sverige Rent. Grön flagg arbetar efter 6 teman där skolan väljer ett tema att arbeta med i två år.

Götene

Mål i Götene kommun för utbildning inom ramen för hållbarhetsarbete är bland annat att *”barn och ungdomar ska uppleva sin uppväxt som positiv och senare i livet vilja stanna kvar i kommunen eller vilja återvända. Barnperspektivet ska finnas med i beslut och planering och skyddet för utsatta barn ska stärkas.”*

För att uppnå målet sätts det delmål för budgetenheterna som redovisas årligen i årsredovisningen. Uppföljning sker genom att man bland annat mäter hur nöjda eleverna är med sin matsituation och i vilket utsträckning barnen känner sig utsatta för mobbning.

En skola i Götene kommun har Håll Sverige Rents märkning Grön flagg, Hällekis förskola. Kommunfullmäktige har också beslutat om ett miljöpris som riktar sig till grundskolan. Det är ett nytt tema varje år för att uppmärksamma miljöarbetet i kommunen och i kommunens företag Götene Värme och Vatten. Temat 2012 var återvinning. Fritids gjorde, i samarbete med återvinningscentralen, möbler av material som egentligen skulle ha slängts på skolan. 2013 var arbetet riktat mot förskolorna. Temat handlade om hur mycket vatten som används och hur beroende vi är av vatten.

Det är oklart i vilken grad barnperspektivet finns med i beslut och planering.

Lidköping

I Lidköping har alla förskolor och skolor antingen Håll Sverige Rents certifikat Grön flagg eller är diplomerade enligt Skolverkets Skola för hållbar utveckling (se bilaga 3). Hållbarhetsarbetet upplevs av utbildningsenheten som både integrerad i ordinarie verksamhet och som en arbetsuppgift som måste skötas ”vid sidan om”. Den upplevs som mest integrerat i undervisningen. Externa aktörer har varit inbjudna som inspiratörer. Projektet ”Hållbar utveckling i gymnasieskolan” har bidragit till ett nytt synsätt hos eleverna på Restaurang- och livsmedelsprogrammet i Lidköping. Till exempel tillagas inte fisk eller skaldjur som är rödlistade och helst väljs de fiskar som simmat i Vänern.

Samarbete sker mellan olika förvaltningar där utbildning främst jobbar mot miljö- och hållbarhetsstrategerna på kommunledningskontoret. Det sker även samarbete med renhållning och Destination Läckö-Kinneulle AB. Förvaltningen identifierar främst tid som konfliktområde i hållbarhetsarbetet. De anser att utbildningsområdet idag har kompetensen som behövs för ett bra arbete med hållbarhet.

Kartläggningen av hållbarhetsarbetet har bland annat identifierat målen *”att satsa på tidiga, förebyggande och samordnade insatser för barn samt för vuxna i riskzonen för utanförskap* och att kommunen ska ha ett *”attraktivt utbildningsutbud”* i Lidköpings kommun. Tillsammans med Studieförbundet har kommunen ordnat sommarlovsaktiviteter, *”Sommarkul”*, för runt 60 barn som annars inte haft några organiserade aktiviteter under sommaren. Dessutom har Campus Lidköping enligt kommunen ett nära samarbete med företag och andra aktörer inom arbetsmarknadsområdet. Flera olika utbildningar har under 2013 startat eller ansökt om att få starta inom ramen för Yrkeshögskoleutbildning.

Mariestad

Två förskolor i Mariestads kommun har Grön flagg, förskolan Österåsen i Mariestad och Torsö förskola i Torsö. Högelidsskolan åk F-9 och Vadsbogymnasiet i Mariestad har fått utmärkelsen Skola för hållbar utveckling. Enligt utbildningsförvaltningen har det hittills varit upp till respektive verksamhet, enhet eller chef att arbeta med Grön flagg eller Skola för hållbar utveckling. Arbetet har i dessa fall varit kopplade till den enskilda skolans lokala mål.

Utbildningsförvaltningen berättar att skolorna i Mariestad arbetar med Fair Trade och KRAV både teoretiskt och praktiskt i skolan. Skolorna källsorterar och lämnar på återvinningsstation. Förvaltningen upplever hållbarhetsarbetet som integrerat i förskolor och i särskolan. I övriga verksamheter upplevs det fortfarande beroende av lokalt initiativ och intresse.

Samarbete sker i kommunövergripande lednings- och arbetsgrupp om miljömålen, dess rapportering och uppföljning. Utfallet av detta i vardaglig verksamhet ses som oklart. Det sker även samarbete enligt utbildningsförvaltningen mellan miljöförvaltningens miljöstrateg och framförallt förskolan.

Utbildningsförvaltningen ser konfliktområden i hållbarhetsarbetet där det är *”resurser i form av tid, kompetens och pengar, och konkurrensen om dessa, som försvårar utvecklingen”*. Förvaltningen anser att de som bedriver ett aktivt arbete med hållbarhet, alltså förskolor och särskolan, har tillräcklig kompetens för den nivå projekten ligger på.

För verksamheter som inte kommit lika långt i sitt hållbarhetsarbete ser de ett behov av en lägesbedömning och intresseförfrågan.

2.4 Förnyelsebar energiförsörjning

Det finns många aspekter på en förnyelsebar energiförsörjning. De mest förekommande är att dagens energianvändning är ohållbar på grund av utsläppen av klimatgaser vid förbränning, främst koldioxid och metan, samt att en förnyelsebar energiförsörjning ökar energisäkerheten genom att den förutsätter en ökad andel lokal energiproduktion. Ett stabilt pris på energi är också avgörande för produktion av allt från mat till cyklar. En hållbar energiförsörjning innebär en diversifiering inom energiområdet. Det betyder alltifrån vind, sol och biobränsle till vatten och vågkraft. Men även att vi använder oss av energin på ett effektivare sätt.

S N A B B F A K T A

Förnyelsebar energiproduktion

I Götene kommun stod vindkraft 2012 för 40 % av energiproduktionen. Annan förnyelsebar energiproduktion försumbar.

I Lidköpings kommun stod vindkraft 2012 för 10 % av energiproduktionen. Solceller stod för en försumbar del. Vattenkraft stod samma år för 0,8 %.

Lokalt producerad förnybar energi stod år 2010 för runt 17 % av Mariestad, Töreboda och Gullspångs totala energianvändning.

Götene

Götene kommun har mål för energi inom ramen för hållbarhetsarbete att *”genomföra en energipolitik i kommunen som tillhandahåller en effektiv och miljövänlig energi som inte tär på vare sig globala eller lokala resurser”*. Energipolitiken är en viktig del i stadsplaneringen.

Solenergisatsningarna som beskrevs under rubriken Miljöanpassat byggande är goda exempel även här.

Under 2012 fastställdes en politisk Energi- och klimatplan som styrdokument för det framtida arbetet. Det finns idag 36 vindkraftverk i Götene kommun vilket är en ökning med 7 vindkraftverk sedan 2010 och kommunen är uttalat positiv till vindkraft. Vindkraft stod 2012 för 40 % av energiproduktionen i kommunen. Götene kommun köper också Grön El till sina egna verksamheter.

Götene Vatten och Värme AB har i Götene kommun hand om fjärrvärme och avfall. För energifrågor så uppfattar de att hållbarhetsarbetet alltid finns med som en integrerad del i dagliga arbetet och upplever sig ha kompetensen som behövs. De samarbetar med förvaltningar framförallt när det gäller upphandlingar av tjänster och material.

Fjärrvärmeverksamheten bygger på lokal produktion av energi med förnyelsebart bränsle. Götene Vatten och Värme har sedan tidigare ett litet värmeverk i Hällekis som eldas framförallt med pellets, men sedan i höstas tar de även emot spillvärme från Svenska foder. I Götene äger Götene Vatten och Värme värmeverket från och med den 1 januari 2014, vilket innebär att de får större möjlighet att påverka produktionen av förnyelsebar energi.

Lidköping

Inom energi-klimat-miljö har Lidköpings kommun ett nära samarbete utifrån deras miljöledningsarbete och plan för energi och klimat. Samverkan med bolagen har dessutom ökat betydligt under 2013. Lidköping ser att de har en bra kompetens för hållbarhetsarbete men att det kanske skulle behövas fler beteendevetare, kommunikatörer och hållbarhetsekonomer.

Ett konfliktområde inom hållbarhetsarbetet är att man har olika syn på vad som är lönsamma investeringar och vilket tidsperspektiv som ska tillämpas. Till exempel vid energiinvesteringar eller tidiga insatser för barn. Med andra ord vad som är hållbar ekonomi.

Lidköpings kommun kommer att satsa på solenergi och har ett tydligt mål för det. De har även fått in konkreta projekt i budgetprocessen. Kommunen ska vid varje ombyggnad och nybyggnad undersöka möjligheten att använda solenergi.

För att bli en föregångare inom hållbar energi kan Lidköpings kommun investera i solenergi i kommunens fastigheter, jobba för att fjärrvärme kan kombineras med användande av solenergi, samarbeta med organisationer som bland annat LRF och försöka initiera investeringar i solenergi. Kommunen kan få med satsningar på solenergi i projektet Hamnstadén.

För att uppnå kommunens övergripande mål om en *god miljö* krävs det produktion av förnyelsebar energi. 2012 fanns det i Lidköpings kommun 32 vindkraftverk som tillsammans producerar nästan 10 % av elanvändningen i kommunen. Dock är fler vindkraftsatsningar i nuläget inte möjliga i Lidköping på grund av försvarsintressen och andra riksintressen.

Mariestad

Mariestads kommun har, tillsammans med Töreboda och Gullspång, bland annat som mål att *”lokalt producerad förnybar el ska motsvara minst 35 % av den lokala elförbrukningen senast år 2020”*. Lokalt producerad förnybar energi stod år 2010 för runt 17 % av Mariestad, Töreboda och Gullspångs totala energianvändning och lokal elproduktion stod för runt 25 % av den totala elförbrukningen. Målen nåddes till och med 2008 och det borde inte vara någon omöjlighet att nå målen till 2020.

Sett till alla mål i energi- och klimatplanen från 2008 så uppnås 2012 fem av femton mål. Vissa mål har kommunen stort förfogande över möjliga insatser men för andra mål är det mindre. Mariestads uppföljning av energi- och klimatplanen 2012 identifierar att en avsaknad av handlingsplaner och kontinuerliga uppföljningar, samt bristande kunskap om målen, kan vara några orsaker till att inte fler mål uppfylls.

Goda exempel inom energi är en solfångaranläggning på utebadet som ersätter oljeuppvärmning, ny julbelysning bestående av LED-lampor i centrum och Vadsbo mjölks biogasanläggning. En ny fjärrvärmepanna (biopanna) håller på att installeras för att ersätta oljespets. Det kommunala bostadsbolaget Mariehus har även ett vindkraftverk och är självförsörjande på driftsel. Kommunen arbetar löpande med att minska energianvändningen i sina lokaler och har hittills nått goda resultat.

2.5 Återavvändning och farligt avfall

All produktion och konsumtion innebär skräp. Vårt avfall säger väldigt mycket om hur vi ser på värdet på vår omgivning och materialet vi använder. Kommunerna ensamma råder inte ensam om frågan men kan på flera sätt påverka såväl uppkomsten av avfall genom vad de konsumerar, som hur de underlättar avfallshanteringen.

Kommunen påverkar i stor grad priset på avfall. Både genom avfallstaxor, hur väl man kontrollerar företag och medborgare så de sorterar sitt avfall korrekt, och inte minst genom att man idag många gånger äger och driver värmekraftverk. Värmekraftverken är intressanta eftersom de ger dubbla incitament. På plussidan finns tillvaratagandet av energin ifrån det avfall som uppkommer. På minussidan hittar vi att värmekraftverken ofrånkomligen innebär en efterfrågan på brännbart skräp. Hur man hanterar den balansgången kan komma att få en relativt stor effekt, inte minst på återvinningen av material.

Götene

Nationella mål för avfall är att 50 % av avfallet ska materialåtervinnas och resurshushållningen i livsmedelskedjan ökar genom att minst 50 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara, där minst 40 procent behandlas, så att även energi tas tillvara senast 2018. Götene arbetar efter dessa som lokala mål och har uppnått materialåtervinningen men målet att ta tillvara växtnäring och energin uppnås inte.

Lidköping

Lidköpings kommun hänvisar till att det övergripande målet för all avfallshantering i Sverige är att minska avfallets mängd och farlighet samt att omhänderta och behandla uppkommet avfall på ett långsiktigt hållbart sätt. Dessutom vill kommunen att under perioden 2011-2015, genom god information, få hushåll och verksamheter att lämna in allt sitt farliga avfall.

För att få in det farliga avfallet har man köpt in *Samlaren* från Renova, en portabel insamlingscentral för farligt avfall som fungerar dels som en återvinningsstation som kan ställas vid till exempel mataffären och även som en informationsinsats som förklarar vad som är farligt avfall och varför det ska samlas in.

Kommunen har även en väl genomarbetad avfallsplan med mål, åtgärder och uppföljning för hur målet ska komma att uppfyllas. Avfallsplanen visar även på mängd och hantering per avfallssort. På kommunens hemsida finns information om deras miljöledningssystem där avfall även nämns som en betydande miljöaspekt. Än så länge finns dock det inga avfallsmål i kommunfullmäktiges styrkort eftersom målen i avfallsplanen antogs efter den senaste revideringen av styrkortet. Diskussion förs inom kommunen om att ha med ett avfallsindex till nästa styrkort. För kommunens egna verksamheter så styrs det med en avfallsrutin och följs upp med revision.

Mariestad

Det finns flera kommunala mål för avfallsarbetet i Mariestad. Två av dem är att 80 % av hushållen tycker det är lätt att sortera och att ta hand om sitt avfall på ett miljöriktigt sätt och att kommunens verksamheter har minskat den totala avfallsmängden med 10 % jämfört med 2011 års nivå.

Sedan 2013 skickas information om avfallsminimering och återvinning med fakturorna. 2013 så har andelen som är nöjda med insamlingen av hushållsavfall gått upp från 89 % till 91 % och nöjdhet med funktionen på återvinningscentralen har gått från 85 % till 92 %.

Mariestad har utökat antalet mottagningsplatser med hjälp av *Samlaren*, samma system som Lidköpings kommun har, för glödlampor, lågenergilampor och lysrör och placerat dessa där allmänheten rör sig dagligen, tillhandahållit information om återvinning och sortering, samt genomfört ett bättre återvinningsystem för bygg- och rivningsavfall på återvinningsstationen.

För att uppnå målet om minskningen av den totala avfallsmängden har Mariestads kommun bland annat betonat att avfallshantering ingår som en viktig parameter i kommunens upphandling, där låg förväntad avfallsmängd och giftfria produkter prioriteras. Målet har också uppfyllts.

Under 2013 har en inventering av kommunens avfallshantering också utförts för att få en bild om avfallshanteringen fungerar som den ska. Resultatet är att hanteringen fungerar tämligen bra. Mariestads kommun säger att justering av vissa abonnemang kommer att ske. Man har också tagit fram bättre stöd till verksamheterna. Ytterligare material som tagits fram är information till allmänheten och verksamheterna. Framför allt till skolorna kring avfallsminimering.

2.6 Miljöanpassad upphandling

Kommunerna är några av de största konsumenterna och påverkar därför många branscher. Genom upphandling kan de påverka mängden ekologisk upphandlad mat till förskolor, grundskolor, gymnasium, äldreomsorg och inom sjukvården.

Vad kommunerna köper påverkar såväl mängden avfall som vad avfallet innehåller i form av gifter, bekämpningsmedel, plaster och andra material som påverkar sin omgivning långt efter att produkten nått sitt slutdatum.

I Sverige finns Miljöstyrningsrådet som hjälper och vägleder kommunerna i sin upphandling för att den ska bli mer hållbar. Vad som görs påverkas av många olika faktorer – allt ifrån EU-lagstiftning och hur stora ekonomiska resurser som finns tillgängliga i kommunen till med vilket tidsperspektiv man räknar in kostnaderna.

Götene

Faktiska siffror finns inte framräknat för andelen ekologiska varor. Götene kommuns upphandlingsenhet, som är gemensam med Vara, uppskattar andelen till ungefär 20 % ekologiska livsmedel. Andelen ekologiskt som sedan köps avgörs av vilka medel som finns att tillgå.

När det gäller närproducerat så svarar ansvarig för upphandling för Götene kommun att ingen politiker ha kunnat ge svar på vad som menas med närproducerat och att det därför är svårt att föra någon upphandling efter sådana kriterier.

Lidköping

Lidköpings kommun har som mål för upphandling inom ramen för hållbarhetsarbete att bland annat *”kommunens samtliga inköp, upphandlingar och avrop ska miljöanpassas när detta är möjligt.”* Ytterligare ett mål inom ramen för hållbarhetsarbete är att *”ett sätt att styra inköpen av varor och material är att göra upphandlingar utifrån hållbarhetsperspektivet. De områden som upphandlas bör därför öka samt att i de fall där avtal finns bör dessa följas i större utsträckning.”*

Kommunen anger att dessa samtliga inköp, upphandlingar och avrop miljöanpassas när det är möjligt. Lidköpings kommun arbetar efter EU-direktiv och Lagen om offentlig upphandling samt kriterier från Miljöstyrningsrådet. I årsredovisningen 2012 står det att 2011 var andelen ekologiskt 25 % men 2012 skedde en stor minskning ner till 18 %. Detta på grund av ekonomiska omständigheter.

Mariestad

Ungefär 12 % av livsmedelinköpen är ekologiska i Mariestads kommun. Inköpen av närproducerat har ökat men Mariestads kommun har ingen uppgift på hur stor den andelen är. Det finns flera *”småavtal”* med närproducenter samt att en hel del av det som köps via grossist är närproducerat, dock saknas beräkningar för andelen närproducerat i förhållande till alla livsmedelsinköp.

Mariestad kommun har som mål för upphandling att *”de produkter som kommer i fråga ska vid tillverkning, konsumtion/användning och som avfall ge upphov till så liten påverkan på miljön som möjligt. Produkterna ska inte vara skadliga för den som använder dem. Produkterna får heller inte innehålla ämnen som är skadliga för miljön.”*

Miljökriterier ska alltid tillämpas i enlighet med *”Miljöhänsyn vid upphandling”*. Varje anbud ska åtföljas av en ifylld miljödeklaration och anbudsgivaren ska enligt policyn kunna redogöra för företagets miljöpolicy eller åtminstone kunna redogöra för miljöarbetet inom företaget. Kraven som anges i målen finns med vid upphandlingar men varken till miljömålsuppfyllelse 2010 eller nu senast 2013 har någon utvärdering eller uppföljning skett.

S N A B B F A K T A

Ekologiska varor i upphandlingen

Götene upphandling har inte undersökt detta men uppskattar andelen till cirka 20 % ekologiska varor.

I Lidköping skedde 2012 en stor minskning till 18 % ekologiska varor. Detta på grund av ekonomiska omständigheter. Under 2013 finns uppgifter på att man åter är uppe i 25 % ekologiska varor.

I Mariestads kommun bedöms ungefär 12 % av livsmedelsinköpen vara ekologiska.

3. SWOT-analys

STYRKOR

Lidköpings landsbygdsplan

Planen är en styrka eftersom den visar hur landsbygden kan utvecklas socialt, befolkningsmässigt och hållbart.

Mariestads fördjupade översiktsplan

Barnperspektiv, förtätning av befintlig bebyggelse, karta över invånarnas rörelse. Listan kan göras längre, men planen visar på en förändrad syn och mer integrerad planering jämfört med tidigare plandokument.

Götenes vindkraftsplan och vindkraftsenergi

Götene producerar 40 % av sin energi med hjälp av vindkraft. Vindkraftsplanen är konkret, lättförståelig och ger såväl goda argument som visar att man tänkt på estetik och placering.

MÖJLIGHETER

Geografin

Korta avstånd. Nära till naturen, både i form av rekreation och mat- och energiproduktion. Nära mellan olika aktiviteter inom och mellan tätorterna vilket underlättar övergången till hållbarare resvanor.

Kinnekullebanan och hamnarna i Vänern

Snabbare och säkrare förbindelser skulle kunna minska beroendet av vägtransporter. Både för gods och för persontrafik.

Biosfärområdet

Vänerskärgården med Kinnekulle

Ger möjligheter på många sätt. Locka kompetens i form av forskare och studenter. Kommunala, såväl som internationella samarbeten.

SVAGHETER

Resurser

En av de främsta svagheterna som identifieras är bristen på resurser, främst i form av tid och pengar för att kunna utföra ett bra hållbarhetsarbete.

Möjligheter till vidareutbildning

Det är svårt att nå en hållbar utveckling om fler unga lämnar än flyttar in. Vidareutbildning är en nyckel för att få ungdomar att stanna. Finns bra satsningar. Fler behövs.

Den glesa staden

Samhällsplaneringen har svårt att bolla mellan målen om en tät stad med blandade funktioner som ger ett levande centrum och kraven på ökad befolkningsutveckling och nya företag som ger spridda bostäder och externa handelscentrum

HOT

Säkra kommunala välfärdstjänster

Negativ befolkningsutveckling tillsammans med dagens sätt att finansiera kommunal verksamhet ger brist på resurser och kompetens att driva en hållbar utveckling.

Globala och lokala miljöproblem

Minskad biologisk mångfald och dess ekosystemtjänster. Ett oljeberoende samhälle som står inför klimatförändringar. En allt annat än en giftfri miljö. Vår påverkan på de globala kväve- och fosforcyklerna.

Attityder och normer

Attityder och normer hindrar ofta förändringar mot hållbar utveckling. Allt från bilism och vindkraft till vad vi ser som en hållbar ekonomi.

4. Goda exempel på hållbarhetsarbete

4.1 Götene kommun

Utbildning

Det finns flera goda exempel inom utbildning från Götene kommun. Kommunfullmäktige har beslutat om ett miljöpris som riktar sig till grundskolan. Det är ett nytt tema varje år för att uppmärksamma miljöarbetet i kommunen och i kommunens företag Götene Värme och Vatten. Temat 2012 var återvinning. Fritids gjorde, i samarbete med återvinningscentralen, möbler av material som egentligen skulle ha slängts på skolan. 2013 var arbetet riktat mot förskolorna. Temat handlade om hur mycket vatten som används och hur beroende vi är av vatten med uppgiften att komma på hur jag som sexåring kan minska den mängd vatten som används på en dag.

Arbetslaget hos Fritid/Ungdom i Götene har tillsammans med ungdomarna beslutat att köpa in fair trade och ekologiska varor till deras caféverksamhet. Projektet började i liten skala med kaffe, te och bananer men har efterhand utökats med socker och kakao. De arbetar även med att få igång en tv som rullar information om fritid/ungdom på högstadiet så att de kan minska användningen av planscher. Kurser och pysselkvällar hålls i återbruk och under dessa samtalar de om jordens resurser med ungdomarna.

Energi

Goda exempel från Götene kommun inom energi är exempelvis nya idrottshallen i Hällekis samt solcellsanläggningen på Fornängsskolan. Hällekishallen blir en av landets absolut mest energieffektiva idrottshallar. Solcellsanläggningen på Fornängsskolan är än så länge Skaraborgs största anläggning för produktion av el med hjälp av solenergi och fyller dubbla funktioner då den även fungerar som solskydd. Projekten har en tydlig koppling till hållbarhet eftersom effektivare användning av energi och ökad produktion av förnyelsebar energi är två viktiga miljöaspekter. Det är också långsiktigt ekonomiskt lönsamt att satsa på energieffektiviseringar och lokal energiproduktion.

Flera samhällsaktörer inom Götene kommun har även bidragit till att de är en av landets vindkraftstätaste kommuner. Dessutom finns det flera exempel på småskaliga biogassatsningar som förtjänar att lyftas fram som goda exempel.

Upphandling

Upphandlingen i Götene beaktar miljön på ett eller annat sätt i all upphandling. När det finns behov används Miljöstyrningsrådets miljökrav. Som ett gott exempel lyfter Götene kommun fram en fordonsupphandling som blev klar juni 2013. Upphandlingen är ett resultat av ett samarbete som heter Klimatsmarta Inköpsbeslut.

Det var Västra Götalandsregionen som bjöd in till samarbetet där upphandling av fordon var en del. Västra Götalandsregionen och de flesta kommunerna i Skaraborg och även ett antal kommuner från övriga delar av Västra Götalandsregionen ingick i denna upphandling. Samordnare för denna upphandling var Västra Götalandsregionen och Gatubolaget i Göteborg.

Kravet är att samtliga fordon, med vissa undantag, i upphandlingen uppfyller statens nya miljöbilsdefinition SFS2009:1. De allra flesta fordonen kommunen använder uppfyller dessa krav. Undantaget är fordon som på grund av sin storlek inte kan miljöklassas men som måste användas i verksamheten som exempelvis fyrhjulsdrivna fordon, mindre flakbilar och minibussar.

Fler goda exempel

Uppstart av miljöledningsarbete inom kommunen där nollåget ska identifieras för kommunens verksamhet samt det geografiska området, Götene kommun. Sedan ska ett miljöledningssystem förankras inom de olika verksamheterna och på så sätt ge oss en bättre förutsättning för att placera miljömässiga investeringar på rätt ställen inom och utanför organisationen.

4.2 Lidköpings kommun

Samhällsplanering

Från Lidköping kommun har goda exempel lyfts fram inom samhällsplanering för Sjölunda förskola, som är färdigbyggd enligt miljöbyggnad nivå silver. Dessutom med solceller på cykelförråden. Nya bostadsområden ska byggas enligt kommunens energi och miljökrav. Även den nya stadsdelen Hamnstaden i Lidköping kommer att byggas efter miljöbyggnad nivå silver, som alltså ställer krav på energieffektivitet, inomhusmiljö och val av byggmaterial.

Tre ytterligare exempel på olika byggnadstekniker som används i Lidköping är passivhus, ”smarta hus” och gröna tak. I just Sjölunda byggdes en del av husen med passivhusteknik. Detta betyder att husen är så välisolerade att överskottsvärme från hushållsmaskiner och människor inte pyser ut, utan stannar innanför dörrar och fönster och värmer huset. I Askeslätt har det byggts energisnåla hus med behovsstyrd ventilation, individuell mätning av värme och vatten, snålspolande kranar och miljömärkta träprodukter. Gröna tak får alla nya hus i det nya handelsområdet Änghagen. Gröna tak är en matta av fetbladsväxter som läggs på taket som absorberar luftföroreningar, isolerar, dämpar buller och tar upp regnvatten som annars hamnar i dagvattensystemet.

Ytterligare goda exempel är den nya ”Plan för energi och klimat” som miljö- och klimatutskottet har tagit fram och som antogs i juni 2013 av kommunfullmäktige. Dessutom har Lidköping en plan för att göra samhället mer tillgängligt som heter ”Ett samhälle för ALLA”. Det finns ett råd för funktionsnedsatta som träffar kommunen regelbundet och tar upp tillgänglighetsfrågor.

Lidköpings kommun har sedan 2006 anlagt 13 km ny cykelväg och 2011 fanns det totalt 9,5 mil cykelväg. Mer är dessutom planerat. Cykeln är ett av de mest energieffektiva fordon som finns, ökar tillgängligheten ur ett åldersperspektiv både för cyklisterna som får mer plats, men även gående. Dessutom är cykeln i jämförelse billigt och minskar riskerna för flera av våra vanligaste hälsoproblem. Lidköping är i uppstarten av ett projekt om hållbart resande och har anställt en beteendevetare som skall jobba med att få fler att utnyttja gång, cykel och kollektivtrafik.

Utbildning

I Lidköping har alla förskolor och skolor fått Håll Sverige Rents certifikat ”Grön flagg” eller är diplomerade enligt Skolverkets ”Skola för hållbar utveckling”. Båda utmärkelserna handlar om att barnen jobbar med och lär sig om miljön och en hållbar utveckling. En av grunderna i utbildningen om hållbarhet är att man måste vara rädd om sina saker. Förutom att det kostar att hela tiden köpa nytt, så belastar det miljön att tillverka, transportera och konsumera varor. På Torsborgs förskola lär sig barnen att ta hand om sina saker, men också att vara rädda om varandra. Det är deras sätt att konkretisera hållbarhet ur social, ekonomisk och ekologisk synvinkel.

Projektet ”Hållbar utveckling i gymnasieskolan” har bidragit till ett nytt synsätt hos eleverna på Restaurang- och livsmedelsprogrammet i Lidköping. Där tillagas inte fisk eller skaldjur som är

rödlistade och helst väljs de fiskar som simmat i Väneren. Under programmet får eleverna lära sig att planera menyerna utifrån säsong och närproducerat, samt att utgå från Världsnaturfondens "Fisk till middag" för att kontrollera att de inte väljer fisk som är utrotningshotad. På köpet upptäcker de smaker och tillagningsmetoder för fisksorter som inte används så ofta eller helt fallit i glömska. Eleverna får genom undervisningen om en hållbar syn på matlagning och jordens resurser med sig kunskaper ut i arbetslivet som dagens moderna restauranger efterfrågar.

På naturum Victoriahuset byggs det upp campar där besökande skolor med flera kan testa på olika naturexperiment under ledning av en naturpedagog. Lidköping har även ett internationellt utbytesprojekt, "To do it", i samverkan med Slovenien där ungdomar samlar in gammal hantverkskunskap och dokumenterar den.

Tillsammans med Studieförbundet har kommunen ordnat sommarlovsaktiviteter, "Sommarkul", för runt 60 barn som annars inte haft några organiserade aktiviteter under sommaren. Många av barnen kommer från andra länder.

Miljöpedagogen på Vänermuseet har startat en grundläggande miljöutbildning som arbetsgrupper inom kommunen kan gå. Museet tar betalt för utbildningen så det kan även ses som ekonomiskt hållbart.

Energi

Värmeverket i Lidköping är ett kraftvärmeverk som förbränner avfall. Verket har kunnat ersätta ett stort antal privata pannor, de flesta oljeeldade, vilket bidragit till en renare luft i Lidköping. Värmen i skorstenen tas till vara genom att rökgaserna kondenseras till en vätska som sedan renas. Utsläppen av växthusgaser har minskat på grund av att större delen av soporna består av förnybara bränslen. En ny panna kommer att tas i bruk där även bibränslen kommer kunna brännas vilket ytterligare kommer att minska utsläppen av växthusgaser.

Ett gott exempel är även att Lidköpings kommun arbetar för att helt sluta värma de offentliga fastigheterna med olja för att luften i Lidköping ska bli renare och minska utsläppen av växthusgaser. Oljeanvändningen har sedan i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet, då den användes för att värma upp majoriteten av kommunens lokaler, minskat med 90 %. Oljan har främst ersatts med fjärrvärme eller träpellets.

Nya arenan i Lidköping är ett gott exempel på bättre energianvändning. Mycket energi går åt för att kyla isarna i och utanför arenan. Men istället för att bara pytsa ut överskottsenergin utomhus, så återanvänds värmen till lokalerna och duscharna. Den värme som blir över skickas för att värma upp bassängerna via kulvertar till badhuset. Sparbanken Lidköping Arena försöker bli självförsörjande. Målet är att arenan så långt det är möjligt ska värmas med överskottsenergi. På det här sättet används energin två gånger med en minskad fjärrvärmeanvändning som följd.

Man kan i Lidköping tanka sin bil med svanenmärkt, lokalproducerad fordonsgas. Lidköpings kommun byter därför ut deras bilar till gasdrivna så långt det går. Biogasen i Lidköping görs framförallt av restprodukter från lokala producenter av livsmedel.

Avfall

Lidköpings kommun vill ta tillvara och återanvända så mycket som möjligt. Därför renoveras förskolornas cyklar, istället för att de ska kasseras. Cyklar som inte går att laga återanvänds genom

att delar som är hela används för att laga andra cyklar. Lidköpings kommun tillverkar även sina egna parkbänkar i lärkträ, med träpluggar istället för skruvar. Helt utan metalldelar.

Ett gott exempel som minskar avfall är att Lidköpings kommun infört ett nytt städssystem som innebär att städning helt utan kemikalier. Det är bra för de anställda och barnen men också för miljön. Istället för starka rengöringsmedel användes microtrasor/moppar och vanligt vatten. Genom statisk elektricitet binds dammet till moppen och man får upp även mindre dammpartiklar, vilket underlättar för de allergiker som vistas i kommunens lokaler. Tekniken med våta moppar innebär att vattnet syresätts och joniseras, och när det arbetar mot ytan "exploderar" det och skjuter bort smutsen. Städning utan kemikalier sliter även mindre på golven.

De ketchupflaskor, tandkrämstuber och plastemballage som slängs i behållare för återvinning mellanlagras på Kartåsens avfallsanläggning. När berget av plastprodukter blivit tillräckligt stort, transporteras plasten vidare till återvinningsanläggningar. Här skiljs plastförpackningarna från varandra genom att man blåser eller suger bort den mjuka plasten från de tyngre och hårda förpackningarna. Plasten sorteras sedan efter sort och färg. Därefter görs nya plastprodukter. Till exempel kan ett ton hårda plastförpackningar återvinnas till 80 000 blomkrukor. Mjuka plastförpackningar blir sopsäckar eller bärkassar. I Lidköping ligger dessutom flera plastindustrier, varav flera är helt beroende av återvunnen plast.

Upphandling

Lidköpings kommun är åter uppe i 25 % KRAV-märkta livsmedel i våra verksamheter. Kommunen har även en upphandlingspolicy som ställer sociala krav vid upphandling.

Fler goda exempel

Äldreomsorgsplanen som betonar att det största problemet för de äldre är ensamheten och därför satsar de på att skapa mötesplatser för äldre både i staden och i flera orter på landsbygden. Seniorcenter ovanpå biblioteket är ett exempel. Det finns ett pensionärsråd som träffar kommunen regelbundet och tar upp aktuella frågor som berör de äldre

Vi var först i världen att bli utsedda som WHO Säker och trygg kommun. Lidköping kommer att ansöka till WHO om förnyad utnämning till "Säker och trygg kommun". De skulle gjort det under hösten men nu blir det till våren + en större konferens om detta nästa höst

"Fixarbrandis" en brandman som hjälper äldre med säkerheten inomhus.

Hela Lidköpings kommuns skogsinnehav är FSC-märkt. Forest Stewardship Council är en certifiering för ett ansvarsfullt skogsbruk. Genom att inte ta ned träd som växer närmast vattendrag, låta vindfällor ligga kvar samt spara höga stubbar vid avverkning, ökar möjligheten för många arter av djur och växter att kunna leva i skogen. Dessutom består 20 procent av kommunens skogsareal av lövskog som skapar biologisk mångfald. Skog planteras utan insektsdödande kemikalier, men med lika stor skyddseffekt som med insektsgift. Istället får plantan en skyddsväst av finkornig sand – vilket gör det omöjligt för den fruktade snytbaggen att angripa trädplantan.

Vänermuseet är ett unikt museum. Inget annat museum jobbar lika konsekvent med miljön och de är ett av få museer i Skandinavien som är miljöcertifierade enligt den internationella standarden ISO 14001. Certifieringen har de fått för sitt miljöfokus både ut mot besökarna men också inom museet. Exempelvis finns sopsortering för våra besökare. När det byggs nya utställningar återanvänds så

mycket material det går från de gamla. I montrarna används energisnåla LED-lampor och de har sensorer som gör att skärmar och lampor tänds automatiskt när någon går fram till dem. I utställningen "Futurum Väner" har det gjorts att energiförbrukningen minskat med 92 %.

4.3 Mariestads kommun

Samhällsplanering

Goda exempel inom samhällsplanering är bland annat Sundet 5:1 på Torsö. Strax norr om bron har markägaren Jan Bertilsson skapat ett kretsloppstänk kring avloppshantering, vilket kommunen har ställt sig mycket positiv till. Det finns en samverkan mellan räddningstjänst, kommun, båtklubbar och friluftsföreningar för säkerhet på sjö och is där exempelvis säkrare grillplatser på skärgårdsöar har ställts i ordning. Det går numera även att förmånligt hyra ispaket och räddningsvästar.

Det har i kommunen tagits fram en ny belysningsplan som lyfter fram tillgänglighet, trygghet, energieffektivitet och estetik. Åtgärder som genomförts är trygghetsvandringar där man identifierat områden som upplevs otrygga och inte attraktiva, som man behöver göra någonting åt. Några resultat av arbetet är ny belysning och röjning av växtlighet vid gång- och cykelvägar. Ny belysning har även satts upp i stadsparken.

Det sociala perspektivet i form av trygghet och folkhälsa har även lyfts fram och tydliggjorts i kommunens översiktplanering. I framtagandet av Mariestads nya fördjupade översiktsplan har fokusgrupper med gymnasieelever och åk 6 sammanställt hur de ser på sin stad. Fokus i framtagandet av den fördjupade översiktsplanen har rörelse- och mötesplatser för unga har varit. I fortsättningen vid fysisk planering kommer det sociala perspektivet att lyftas fram tydligare. Närmast i den kommande revideringen av översiktsplanen.

Kommunen arbetar även med hållbar samhällsplanering vid genomförandet av äldre detaljplaner genom att hänsyn tas till natur och rekreation då man nu väljer att inte genomföra hela planerna. Ett exempel är att avsätta mark längs Tidån.

Utbildning

Goda exempel på hållbarhetsarbete finns såklart inom utbildning även i Mariestads kommun. Förskolan arbetar med sopsortering och med att minska såväl el som annan energianvändning. När det byggs nya förskolor är tjocka ljuddämpande mattor ett krav. Mattorna påverkar hela arbetsmiljön. Främst genom att sänka ljudnivån för personalen och barnen, vilket ger en mycket lugnare miljö. Alla förskolor i kommunen har även tagit fram en sockerpolicy (egen anmärkning: rykten gör gällande att även detta bidrar till en lugnare miljö). En representant från varje förskola finns också med i en grupp som arbetar med förskolans miljöprogram. De har tagits fram en utmärkelse, miljöbaggen, för att se till att miljöarbetet hålls levande. Miljöbaggen tar upp flera hållbarhetsaspekter och uppmanar till såväl Grön flagg och Skola för hållbar utveckling. I förskolan ska ett arbete även startas upp som handlar om att återvinna pedagogiskt material i form av kartonger, emballage och så vidare från företag och kommunens verksamheter som kan användas för att skapa egna leksaker istället för att bara köpa in färdiga.

I Grundsärskolans hem och konsumentkunskap på högstadiet jobbar de en del med att ta tillvara på saker. Exempelvis nu när det är höst har de tagit hand om äpplen, gjort eget äppelmos, som sedan använts när de gjort äppelgiffar. Detta har flera förtjänster. Äpplen hämtas från trädgårdar vilket

blir både billigt, obesprutat med kemikalier och leder till att äpplen som kanske annars inte används tas om hand. Att allt sker i närmiljön minskar även transporter.

Vadsbogymnasiet har fått utmärkelsen Skola för hållbar utveckling. En lärare på Hotell- och restaurangprogrammet vidareutbildade sig inom att laga mat på ett hållbart sätt genom praktik på en restaurang i Stockholm och nu lär eleverna hållbar matlagning. Lärarna strävar efter att köket ska vara en utbildningsplats inom Måltidspedagogik – Hållbar utveckling, där personal i kommunen kan komma på en inspirationsdag inom t.ex. laga hållbar mat. Eleverna är delaktiga i och med att de tillsammans med kommunens kockar kan använda hållbarhetskunskaperna bland annat i det dagliga arbetet under praktik. Även Högelidsskolan i Mariestad har fått utmärkelsen Skola för hållbar utveckling.

Det har i Mariestad skapats en social investeringsfond för att i ett hälsofrämjande, förebyggande arbete eller tidiga insatser för barn och unga kunna bryta negativa händelseförlopp. Syftet med medel ur den sociala investeringsfonden är att hitta metoder och arbetssätt som leder till önskvärda och dokumenterade effekter för att sänka kostnader i framtiden. Målsättningen med medel som finansierar insatserna är att förbättra livsvillkoren för barn och unga som bor i Mariestad.

Ytterligare ett gott exempel är hälsosamma skolmåltider. Det finns en samverkan mellan kostenheten och folkhälsoenheten för att ge uppmärksamhet kring hälsosamma matvanor där mer mat lagas från grunden och renare råvaror används. Återkommande hälsoveckor i skolan under höst och vår har uppmärksammat goda matvanor.

Energi

Mariestads kommun har tagit fram en ny energieffektiviseringsstrategi 2012. Strategin har tagits fram tillsammans med Töreboda kommun och Gullspångs kommun och omfattar förutom kommunerna även Mariehus, Törebodabostäder, Gullspångsbostäder och Mariestad Töreboda Energi.

Fler goda exempel inom energi är en solfångaranläggning på utebadet som ersätter oljeuppvärmning, ny julbelysning bestående av LED-lampor i centrum och Vadsbo mjölks biogasanläggning. En ny fjärrvärmepanna (biopanna) håller på att installeras för att ersätta oljespets, vilket ska medföra att oljespets inte behövs alls för fjärrvärmesystemet. Det kommunala bostadsbolaget Mariehus har även ett vindkraftverk och är självförsörjande på driftsel. Mariestads kommun arbetar löpande med att minska energianvändningen i sina lokaler och har nått goda resultat.

Mariestads kommun har mål kring fossilbränslefria fordon i verksamheten 2020 och energieffektiva transporter. Kommunen har en bilpool som det sker ett löpande arbete med att miljöanpassa. I poolen ingår idag även cyklar, varav en el-cykel. Det pågår även ett arbete med att minska de anställdas bilresor genom att öka kollektivtrafikresor och IT-stöd som till exempelvis webbmöten.

Ett gott exempel är även att de anställda inom omsorgen cyklar allt mer i tjänsten. I dagsläget finns runt 50 cyklar i hemtjänsten, vara några el-cyklar. Genom ökad cykling i staden har bilar kunnat flyttas till att användas på landsbygden där omsorgsbehovet ökar. Björkgården har en cykelpool med runt 20 cyklar för fyra hemtjänstgrupper och rehab, där det har tagits fram ett taggsystem för att enkelt komma åt nycklar och cyklar i källaren. För att underhålla och serva cyklarna i kommunens verksamheter sker ett samarbete med kommunens arbetsmarknadsenhet.

Avfall

Under 2013 har en inventering av kommunens avfallshantering också utförts för att få en bild om avfallshanteringen fungerar som den ska. Resultatet är att hanteringen fungerar tämligen bra. Mariestads kommun säger att justering av vissa abonnemang kommer att ske. Man har också tagit fram bättre stöd till verksamheterna. Ytterligare material som tagits fram är information till allmänheten och verksamheterna. Framför allt till skolorna kring avfallsminimering. Dessa återfinns på kommunens hemsida.

Upphandling

Ett gott samarbete, dialog och information. Så lyder receptet när Mariestads kommun nu har tagit tätt positionen i länet kring inköp av närodlad och ekologisk mat. Kommunen har tänkt lite annorlunda och packeterat upphandlingen av livsmedel så att det även passar små, lokala leverantörer.

Mariestads kommun ställer inte krav på att man ska kunna leverera allt, utan bara det man är bäst på. Kommunen har fått flera lokala leverantörer och blivit uppmärksammade av Länsstyrelsen för arbetssättet. Lokalproducerat i Väst har enligt Mariestads kommun varit ett gott stöd i arbetet med att samordna alla leveranser.

Nya leverantörer från närområdet är kalkonfärs från Adelsåsen, kalvdans från Kullings, vänerlake från Lillängshamnens fiskrökeri, färsk fisk och rökt salladslax från Nord food i Skaraborg AB, speltgryn från Wästgötarna och frukt och grönsaker från Skövde grönsakshus. Sedan tidigare har kommunen leveranser med bröd från Brödboden i Mariestad, och champinjoner från Godings i Gårdsjö. Ett projekt som är på gång är att Österåsens förskola, som har kost- och hälsotema, vill bli pilotförskola när det gäller närodlad och ekologiskt.

5. Referenser

Länsstyrelsen Västra Götalands Län. 2013. Landsbygd 2020 - SWOT-analys inför Landsbygdsprogrammet 2014-2020.

Naturvårdsverket. 2011. Indikatorer för Välfärd och Hållbar Utveckling - En översikt. Rapport 6 453. ISBN 978-91-620-6453-2. Stockholm

SIS, Swedish Standards Institute. 2013. Hållbar utveckling i kommuner, landsting och regioner. SIS-remiss 10750. Remissen omfattar: SS 85 40 00: Ledningssystem för hållbar utveckling i kommuner, landsting och regioner. Stockholm.

Kommunala dokument från Götene kommun

Energi och klimatplan 2012-2016.

Götene Framtidsplan del 1 och del 2 (Översiktsplan).

Fördjupad översiktsplan för Kinnekulle 2013.

Götene kommuns miljöpolicy och miljömål 2006-2010.

Riktlinjer för upphandling för Götene kommun och dess bolag. Version 2009-08-26.

Kommunstyrelsens styrkort år 2013 för budgetenheten. Verksamhetsövergripande.

Fördjupad översiktsplan. Vindkraftsplan för Götene kommun. 2008.

Väg- och infrastrukturplan 2010-2015.

Årsredovisning 2011

Årsredovisning 2012

Kommunala dokument från Lidköpings kommun

Fördjupad översiktsplan Hamnstaden 2012

Våra goda exempel – broschyr med goda miljöexempel. 2012.

Handlingsplan för landsbygdsutveckling 2013-2018

Miljöhänsyn vid upphandling. 2011.

Miljöredovisning 2010.

Plan för energi och klimat i Lidköpings kommun. 2013.

Renhållningsordning och avfallsplan. 2011.

Riktlinjer för hållbar samhällsplanering och hållbart byggande i Lidköpings kommun. 2013.

Riktlinjer för trygghet och säkerhet i utemiljön i Lidköpings kommun. 2013

Sociala hänsyn gällande för Lidköpings kommun vid upphandling. 2011.

Lidköping – en välkomnande och hållbar kommun, kommunfullmäktiges styrkort 2012-2015.

Upphandlingspolicy

Årsredovisning 2012

Översiktsplan Lidköping kommun. 2003.

Kommunala dokument från Mariestads kommun

Dokument med miljömål. Mariestad, Töreboda och Gullspång 2013

Energi- och klimatplan för Mariestads, Töreboda och Gullspångs kommuner. 2008.

Etiska regler för Mariestads kommun vid upphandling.

Fördjupad översiktsplan Mariestad 2013-2030.

Förskolans miljöprogram samt checklista för Miljöbaggen. 2012.

Miljöhänsyn vid upphandling.

Miljön i Mariestad, Töreboda och Gullspång. 2013.

Miljömålsammanställning 2013. Mariestad, Töreboda och Gullspång.

Miljömålsuppfyllelse 2010. Mariestad, Töreboda och Gullspång.

Renhållningsordning. Mariestad och Gullspång. 2009

Redovisning av åtgärder för att nå målen i Renhållningsordningen. 2013

Sambandet – interninformation. November 2012. Om upphandling.

Uppföljning av Energi- och klimatplan för Mariestads, Töreboda och Gullspångs kommuner. 2013.

Uppföljning av Regler för resor och transporter. 2013.

Uppföljning avfallsmål 2013.

Policy för Mariestads kommun vid upphandling och inköp.

Vindbruk - Tematiskt tillägg till översiktsplan. 2010.

Vision Mariestad 2030.

Årsredovisning 2012.

Bilaga 1: Kartläggning av hållbarhetsarbetet

Samhällsplanering

Götene

Mål

Götene kommun har bland annat mål inom hållbarhetsarbete på att *”krav skall ställas på att bebyggelsen lokaliseras på ett för miljön, energiförsörjningen och samhällsekonomi gynnsamt sätt.”* och att *”kommunen kan vid produktion av kommunala anläggningar och tjänster tillse att de miljövänligaste materialen och produkterna används.”*

Mål för kommunen är att *”Götene tätort ska fortsätta att utvecklas till en attraktiv mötesplats som lockar besökare under hela året. Tätorten ska vara lättillgänglig och innehålla livaktig handel, olika nöjesinriktningar och många serveringsställen.”*

I Götene kommun ska också *”kollektivtrafiken [...] ha en turtäthet som ger förutsättningar för arbetspendling och möjligheter för alla samhällsgrupper att företa resor inom och utom kommunen. Kinnekullebanan är viktig för kommunen och dess invånare.”*

Nuläge

Exempel på aktiviteter som genomförts i linje med målen är att det 2011 installerades en solvärmeanläggning på Skogstorps gruppboende i Götene. Arbetet med solenergi fortsatte 2012 med en installation av den första solex-anläggningen på Fornängsskolan i Götene. Arbetet med den nya sporthallen i Hällekis har påbörjats. Hallen ska bli ett demonstrationsexempel på hur man kan bygga mycket energieffektiva hus.

Framtidsplanen del 2 (översiktsplanen) anger att *”ett omfattande och långsiktigt arbete pågår med förändring av Götene centrum för att öka trivselen genom tydliga mötesplatser, gångstråk och friytor samt att förändra de ”tidigare landsvägar till gator”.* Detta ligger i linje med att uppfylla målet tillsammans med att nya bostäder planeras i direkt eller nära anslutning till befintlig bebyggelse eller områden.

Samtidigt så beskriver framtidsplanen för Götene Kommun och flera detaljplaner utvecklingen av området mellan den nya sträckningen av E20 och den gamla. Enligt framtidsplanen finns det ett omfattande intresse för etablering i området. Norr och söder om riksväg 44 visar antagna detaljplaner områden för handel och logistik. Utvecklingen av detta område som ett område för handel och småindustri skulle kunna stå i konflikt om målet i och med att externa köpcenter ofta har visat sig minska handeln inne i tätorten.

Såväl Götene som Lidköping och Mariestad arbetar för att utveckla Kinnekullebanan. Kommunerna äger dock inte ensamt frågan, utan Trafikverket och i förlängningen regeringen är till stor del ägare av frågan. Dock finns självklart påverkansmöjligheter. Turtäthet för all kollektivtrafik är beroende av boendetäthet så att underlag skapas om inte finansieringen ska anses vara omöjlig. Götene kommuns boendegeografi präglas idag snarare av ett stort bilberoende än ett bra underlag för kollektivt resande. Framtidsplanen visar åt riktningen att förtätning av befintliga tätorter behövs.

Lidköping

Mål

För samhällsplanering i Lidköping finns det mål inom hållbarhetsarbete bland annat för att *”kommunen ska arbeta för varierat boende i attraktiva miljöer, för att kunna locka människor att vilja bo kvar och flytta till Lidköping.”* och för *”att planera för bostäder så det räcker till 45 000 invånare år 2030 och att erbjuda varierande boendeformer”*.

Ytterligare mål inom samhällsplanering är att *”Lidköpings kommun ska arbeta för att skapa möjlighet till en hållbar livsstil, där vardagsbeslut som innebär närhet till arbete, service och fritid, ökad resursnålhet och delaktighet i den lokala demokratin ska underlättas av kommunens arbete. Därför ska också Lidköping kommun verka enligt barnkonventionen för att barn och unga ska ges möjlighet att vara delaktiga i frågor som berör dem.”* Lidköpings kommun har även som mål *”att utveckla infrastruktur och kommunikationer genom att satsa på kollektivtrafik, Kinnekullebanan, E20, väg 44, bredband och hamn”*. Ytterligare ett mål inom samma kategori är att Lidköpings kommun ska arbeta för *”förändrade resvanor som minskar klimatbelastningen och energianvändningen”*.

Nuläge

Lidköpings kommun identifierar att generellt är utbudet av lediga bostäder och då främst hyreslägenheter för lågt i hela kommunen. Detta ses som ett hinder för den önskade befolkningsökningen. För att nå 45 000 invånare 2030 behövs det byggas ett minimum av 100 bostäder varje år och en ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Medborgarna upplever bebyggelsen som trivsam men är något mindre nöjd med möjligheten att hitta ett prisvärt boende enligt medborgarundersökningen från 2012. Det finns också fler lediga tomter idag på grund av det osäkra ekonomiska läget. Kommunen uppger att flera som har bokat sig en ledig tomt hoppar av.

I Lidköping kommuns handlingsplan för landsbygdsutveckling, som beslutades 2012, så lyfts landsbygden fram som en attraktiv bostadsort. Kommunen beskriver dock att ett behov finns för fler hyresrätter och seniorboenden på landsbygden. Landsbygdsplanen innehåller flera bra exempel på förändringar av den fysiska planeringen hos kommunen. Under temat *”dra ingen gräns mellan stad och landsbygd”* finns konkreta förslag på planeringsåtgärder som att förlägga kommunala aktiviteter på landsbygden och att planera landsbygd på samma sätt som man planerar staden, med förtätning, service och kommunikationer. Landsbygden ska inte vara en ospecificerad yta på kommunens planeringskarta.

Lidköpings första trygghetsboende, Tusenfotingen i Margretelund med 32 lägenheter, invigdes 2012. Det finns en viss brist på hyreslägenheter i kommunen och fler trygghetsboende planeras i staden och i Järpås för att klara den framtida efterfrågan på bostäder för äldre. Trygghetsboenden är även ett sätt att starta igång flyttkedjor och få lediga lägenheter och hus som inte är nybyggda, vilka ofta är billigare och därmed mer tillgängliga för unga att flytta till.

Utvecklingen av Hamnstaden i Lidköping ligger både sjönära och centralt, två aspekter som ofta lyfts fram som attraktiva. Flera byggföretag, inklusive kommunens eget bostadsbolag AB Bostäder i Lidköping, kommer att bygga i området vilket kommunen anser bör ge förutsättningar för ett varierat boende för alla genom olika lägenhetsstorlekar och med olika upplåtelseformer. Det ska byggas olika typer av bostäder; hyresrätter, bostadsrätter och stadsradhus. Vid kajerna planeras husen bli sex till åtta våningar höga. Detaljplanen ska visa hur bostäder, företag, grönområden och infrastruktur i

Hamnstaden ska se ut och den kommer att gå ut för samråd i mars nästa år. Processen med detaljplan förväntas vara klar 2015 och första inflyttning beräknas till 2017.

För att skapa möjlighet till en hållbar livsstil har Lidköpings kommun under 2012-2013 tagit fram "Riktlinjer för hållbar samhällsplanering och hållbart byggande i Lidköpings kommun". Riktlinjerna ska häfter ligga till grund för all samhällsplanering och allt byggande och handlar om energi, innermiljö, material och kemikalier, resurshushållning, trafik och infrastruktur, yttre miljö, biologisk mångfald och vatten, social hållbarhet, trygghet och säkerhet samt information och uppföljning.

Lidköpings kommun beslutade under 2013 att alla nya större byggnader ska certifieras enligt Miljöbyggnad nivå silver, vilket innebär krav på energieffektivitet, materialval, arbetsmetoder och användning av kemikalier. I augusti 2013 färdigställdes Sjölunda Ängs förskola som en av de första byggnaderna som byggts enligt Miljöbyggnad nivå silver.

De senaste åren har det i Lidköpings kommun pågått arbete för att få en bra kollektivtrafik både i staden och för pendling till arbete och studier på andra orter och statistik visar att andelen resande ökat kraftigt de senaste åren. Både antalet resande med kollektivtrafik i tätort och antalet resande med Kinnekulletåget har ökat markant. Turtätheten ökar och fler har bytt bil till kollektivtrafik. Gång och cykelvägnätet byggdes under 2012 ut med 1,5 km.

Kommunen har också deltagit i flera projekt så som vandringsleder på Kålland och Kållandsö, Naturum Vänerskärgrården – Victoriahuset, cykeluthyrning på Kållandsö under 2012 för att underlätta för invånare och besökare att komma ut i naturen.

Mariestad

Mål

Mariestads kommun har flera mål som rör hållbarhetsarbetet i samhällsplaneringen. Bland annat målen om att *"senast år 2010 ska fysisk planering och samhällsbyggande grundas på program och strategier för hur ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur kan åstadkommas så att transportbehovet minskar och förutsättningarna för miljöanpassade och resurssnåla transporter förbättras."*, *"Mariestads tätort utformas så att transportbehovet och därmed energiförbrukningen och störningar härav minimeras"* och att *"Energianvändningen inom transportsektorn skall effektiviseras genom att skapa snabba förbindelser mellan viktiga destinationer, en effektiv kollektivtrafik och ett attraktivt cykel- och gångtrafiknät."* Ett sista mål är även att *"vid överlåtande av kommunal mark för bostadsbyggnation ska användande av lågenergihus stimuleras"*.

Nuläge

En ny översiktsplan är på gång. Den fördjupade översiktsplanen för Mariestad från 2013 har ett helt annat perspektiv än tidigare planering där hållbarhet lyfts fram. Inte minst social hållbarhet bland annat genom en social karteringskarta och att man lyfter barriärer som försvårar förändringen mot ett hållbarare samhälle.

I den fördjupade översiktsplanen beskrivs hur

..."[d]agens handelsetableringar och verksamheter är i huvudsak samlade i centrum och längs Göteborgsvägen – Stockholmsvägen. Med direkta kopplingar till centrum, omlandet och

Skaraborgsregionen framstår dessa vägar som stadens huvudstråk. Stråket har stor potential att ytterligare förtätas med bebyggelse, handel och nya verksamheter.[...] Genom att ytterligare koncentrera aktiviteter och verksamheter till områden i staden som redan har en hög koncentration kan dessa utvecklas. Ett mer blandat innehåll förstärker stadens dynamik och variation.”

Samtidigt som planen fastslår vikten av blandade funktioner för att fungerade stadsliv visar markanvändningskartan i den fördjupade översiktsplanen exempel där planeringen motverkar en blandning. Området vid Göteborgsvägen längst ut mot E20, där vi idag har handelsområden och småindustrier planeras för ytterligare ny handel och verksamheter, vilket utan bostäder i förlängningen, ytterligare drar ”stadslivet” i form av rörelse bort ifrån dagens centrum. Separering av funktioner ökar också behovet av transporter.

Till sist har det enligt Mariestads kommun hittills endast förts diskussioner på tjänstemannanivå om en modell för stimulering för användande av lågenergihus vid överlåtande av kommunal mark för bostadsbyggnation.

Utbildning

Götene

Mål

Mål i Götene kommun för utbildning inom ramen för hållbarhetsarbete är bland annat att *”barn och ungdomar ska uppleva sin uppväxt som positiv och senare i livet vilja stanna kvar i kommunen eller vilja återvända. Barnperspektivet ska finnas med i beslut och planering och skyddet för utsatta barn ska stärkas.”*

Nuläge

I årsredovisningen 2011 och 2012 redovisas bland mycket annat även skolan och deras mål i Götenes styrkort utefter Götenes fyra perspektiv: medskapare, utveckling, arbetssätt och ekonomi. Exempel på mål från grundskolan som skulle kunna kopplas till ovan nämnda mål var 2011: *”eleverna är delaktiga i utformningen av måltider samt i utformningen av sin matmiljö”* och *”andelen elever i åk 2, 5 och 8 som känner sig mobbade eller trakasserade av andra minst en gång i veckan är 0 %.”* får båda en gul signal vilket innebär att det tänkta årsresultatet är delvis uppnått. Grundskolan i Götene hade 2012 bland annat styrkortsmålen *”Eleverna är nöjda med sin mat-situation”* och *”Olika IKT-hjälpmedel finns tillgängliga och används i verksamheten”*. De två styrkortsmålen för Grundskolan 2012 har, enligt årsredovisningen, det tänkta årsresultatet delvis uppnåtts.

Förskolan i Götene hade 2012 bland annat styrkortsmålen *”Ökad tillgänglighet i förskoleverksamheten”, ”Förebyggande och tidiga insatser under hela uppväxtiden”* samt *”En likvärdig förskoleverksamhet”*. Målen för den ökade tillgängligheten uppnåddes delvis, men båda de följande målen uppnåddes.

Under 2012 medverkade även flera skolenheter i olika Europeiska partnerskapsprojekt inom ramen för EU:s program Livslångt lärande. Projekten handlade om entreprenöriellt lärande, att förebygga mobbning, att upptäcka och stödja barn med dyslexi i de tidiga åren, att genomföra elevaktiviteter som rör tolerans och främjande av kommunikation genom konst.

Kultur och fritid i Götene kommun har även 2012 redovisat en ökad utlåning av biblioteksmedia, fler arrangemang för barn och unga och ökad medverkan från musikskolan i olika arrangemang, vilket visar på att man aktivt arbetar för att förbättra sitt arbete mot barn och unga.

Lidköping

Mål

Mål i Lidköpings kommun för utbildning inom ramen för hållbarhetsarbete är bland annat *”att satsa på tidiga, förebyggande och samordnade insatser för barn samt för vuxna i riskzonen för utanförskap”, ”att skapa förutsättningar så att alla elever klarar grundskola och gymnasium. Motivera fler ungdomar till eftergymnasiala studier för att matcha kraven från en framtida arbetsmarknad”* och att Lidköpings kommun ska ha ett *”Attraktivt utbildningsutbud”*.

Nuläge

Genomsnittet elever som lämnar gymnasieskolan med slutbetyg inom fyra år har sjunkit sedan 2010 men Lidköping ligger dock fortfarande på en markant högre nivå än rikets snitt och jämförbara kommuner. I Lidköpings kommun är också trenden för andelen av befolkningen med eftergymnasial utbildning långsamt ökande och uppgår till 33 %.

Det pågår dessutom en matematiksatsning inom grundskolan i Lidköpings kommun. En matematikutvecklare har anställts. Kommunen har i det arbetet antagit Sveriges Kommuner och Landstings utmaning att förbättra matematikresultaten. Campus Lidköping har enligt kommunen ett nära samarbete med företag och andra aktörer inom arbetsmarknadsområdet. Flera olika utbildningar har under 2013 inom ramen för Yrkeshögskoleutbildning startat eller ansökt om att få starta som ett led i detta.

Mariestad

Mål

Mål i Mariestads kommun för utbildning inom ramen för hållbarhetsarbete är bland annat att *”förskolan ska lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro ska präglade förskolans verksamhet”* (utdrag ur Lpfö 98 (rev 2010))

Mariestads kommun har även som mål att *”inget barn/ingen elev ska känna sig rädd eller otrygg i kommunens verksamheter”*.

Ytterligare mål för utbildning från Mariestads kommun är även att *”öka andelen elever som slutför grundskolan med behörighet till gymnasieskolan”* med ett långsiktigt mål att vid 2014 ska minst 92 % av eleverna i årskurs 9 ha uppnått behörighet till gymnasiestudier och meritpoängen ska uppnå ett snitt på minst 215 poäng. 2012 års etappmål är att minst 88 % av eleverna i årskurs 9 ska uppnå behörighet till gymnasiestudier och meritpoängen ska uppnå ett snitt på minst 210 poäng.”

”Öka andelen elever som får gymnasieexamen” med ett långsiktigt mål att vid 2014 ska minst 98 % av de elever som slutför gymnasieutbildningen få högskoleförberedande examen eller yrkesexamen och betygspoängen ska uppnå minst 15,0 poäng i snitt. 2012 års etappmål är att minst 97 % av eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskolestudier och betygspoängen ska uppnå ett snitt på minst 14,5 poäng.

Nuläge

Ett miljöprogram för förskolan har skapats och det finns en miljögrupp inom förskolan i Mariestad. Miljöbaggen, som skapats i förskolans miljöprogram, har en checklista för att få utmärkelsen där man går igenom områden som energi, skräp, trafik och enklare naturvetenskapliga fenomen. Uppmuntrar och vägleder till andra miljöinsatser i skolan såsom just Grön flagg och Skola för hållbar utveckling.

Utbildningsförvaltningen har satt ett långsiktigt mål för trygghet där den årliga enkäten ska nå resultatet 10,0 under avsnittet Trygghet. Etappmål för 2012 var 9,0. Det var endast familjedaghemmen som nådde målet att inget barn/ingen elev ska känna sig rädd eller otrygg i kommunens verksamheter. Övriga låg i spannet 8,3 – 8,9, så sett över kommunen som helhet så uppnåddes inte målet.

För grundskolan uppfylls målet om slutförandet av studierna delvis genom att Mariestads kommun uppnår 90,8 % behöriga till gymnasiestudier (Yrkesprogram), men får 208,9 i meritpoängen. Även för gymnasieskolan uppfylls målet för slutförandet av studierna delvis eftersom genomsnittlig betygspoäng är 14,5 och når målet men andel elever med grundläggande behörighet till högskolestudier är 93,2 %.

Energi

Götene

Mål

Götene kommun har mål för energi inom ramen för hållbarhetsarbete att *”genomföra en energipolitik i kommunen som tillhandahåller en effektiv och miljövänlig energi som inte tär på vare sig globala eller lokala resurser”* och det fanns ett mål där *”kommunen (egen verksamhet) ska vara fossilbränslefri år 2010”*.

Nuläge

Under 2012 fastställdes en politisk Energi- och klimatplan som styrdokument för det framtida arbetet. Det finns idag 36 vindkraftverk i Götene kommun vilket är en ökning med 7 vindkraftverk sedan 2010. Under 2012 producerade vindkraften 40 % av elanvändningen inom kommunen. En energieffektiviseringsstrategi har blivit antagen. I den finns målsättningar om 10 % effektivisering till 2014 och 20 % till 2020 för både elanvändning och värmeenergianvändning i kommunens fastigheter.

2011 installerades en solvärme-anläggning på Skogstorps gruppboende. Arbetet med solenergi har fortsatt 2012 med installation av den första solel-anläggningen på Fornängsskolan. Arbetet med byggandet av Hällikis sporthall, som ska bli ett demonstrationsexempel på hur man kan bygga mycket energieffektiva hus, har påbörjats.

Götene kommun köper Grön El till sina egna verksamheter. Kommunen har också uttalat positiv till vindkraft. De har underlättat och vill fortsätta underlätta vindkraftsutbyggnaden genom att peka ut prioriterade områden som kommunen anser lämpliga för vindkraft. Götene kommuns vindkraftsplan från 2008 beskriver tydligt vilka områden som är aktuella för utbyggnad, motiverar och förklarar valen och visar på riktlinjer för utbyggnad allt ifrån val av plats, formationen av flera verk bredvid varandra och val av färg.

I Götene kommuns verksamheter och i de kommunala bolagen uppnådde man nästan målet om fossilbränslefri kommunal verksamhet 2010 för uppvärmning av fastigheter och verksamhetsanläggningar. Olja används fortfarande som spetsenergi. Målet nåddes dock inte för arbetsfordon och maskiner.

Lidköping

Mål

Lidköpings kommuns mål för energi inom hållbarhetsarbete är placerade under det övergripande målet om en *God Miljö* i Lidköpings styrkort. Delmål formuleras per verksamhetsmål.

Nuläge

Lidköpings kommun har börjat använda sig av metodiken enligt det så kallade Totalprojekten som kommunen beskriver handlar om

"[...] ett nytt sätt att tänka kring energianvändning i fastigheter. Syftet är att sänka energianvändningen i byggnader genom att göra en helhetsöversyn och investera för att minska energianvändningen på ett lönsamt sätt. Idag byts oftast endast detaljer eller enskilda system ut när de går sönder, vilket är billigast på kort sikt. Men i längden kan det innebära till exempel att olika system motverkar varandra och bidrar till högre energikostnad. Totalprojektsmetodiken har visat att det är fullt möjligt att sänka en fastighets energiförbrukning med upp till 50 procent genom lönsamma investeringar."

Målet för andelen miljöbilar som kommunen äger eller leasar var 65 %. Utfallet landade på 63 %, vilket är en ökning med 12 % från ingångsvärdet. För utsläpp av koldioxid från kommunens verksamhet ser Lidköpings kommun att deras klimatarbete ger resultat och de ser en minskning av koldioxidutsläppen. Men för att målet ska nås krävs en minskning av fjärrvärmeanvändningen i deras fastigheter och även en minskad dieselanvändning. Elanvändningen är i stort sett oförändrad i verksamheten, förutom när det gäller gatubelysning där den har minskat per enhet. Elanvändningen i fritidsanläggningar har ökat på grund av den nya arenan. Energianvändning för uppvärmning minskar per ytenhet både inom kommunens förvaltningar och hos AB Bostäder.

För att uppnå målet om en god miljö krävs det produktion av förnyelsebar energi. 2012 fanns det i Lidköpings kommun 32 vindkraftverk som tillsammans producerar nästan 10 % av elanvändningen i kommunen. Dock levererar en del av verken ut sin el till andra nät än Lidköpings elnät. Lidköpings kommun har en positiv syn på vindkraft eftersom den dels främjar användandet av förnyelsebar energi och för att det ur beredskapssynpunkt är positivt med en ökad andel lokal elproduktion.

Inom gränserna för Lidköping kommun fanns det 2011 ungefär 1100 m² solfångare. Dessa producerar drygt 300 MWh värme, varav kommunens fastigheter står för 45 MWh av den totala produktionen. Elproduktionen från solceller är i dagsläget försumbar men Lidköpings kommun är medvetna om den dramatiska ökningen av installationen av solceller runt om i världen, hur priset sjunkit, och hur länder som Tyskland och Japan gör större satsningar på solenergi.

Lidköping Biogas ligger vid Kartåsen i Lidköping. Biogasanläggningen har sedan starten 2011 producerat komprimerad biogas och under 2012 påbörjades produktionen av flytande biogas till tunga fordon, vilket enligt kommunen har väckt stor uppmärksamhet såväl nationellt som internationellt.

Biogasanläggningen levererar komprimerad biogas till personbilar och flytande biogas till tunga fordon. Den totala kapaciteten är en produktion på 60 GWh, vilket motsvarar bränsle till ca 200 lastbilar i brukstrafik eller till ca 6 000 personbilar som kör 1 700 mil per år, vilket minskar bidraget till växthuseffekten med 16 000 ton koldioxid per år. Råvarorna till biogasproduktionen är vegetabiliska restprodukter från den lokala livsmedelsindustrin samt restprodukter från spannmålshantering.

Lidköpings kommun har ett Miljö- och klimatutskott som under 2012 framförallt arbetade med att ta fram ett förslag till Plan för energi och klimat i Lidköpings kommun. Den nya planen beskriver kortfattat energianvändningen och energiproduktion i Lidköping och ger förslag till mål på kort och lång sikt. Dessutom finns en åtgärds katalog som bilaga, vilken kommunala förvaltningar och bolag kan använda och genomföra för att bidra till att målen i planen nås. Planen visar även nuläge, framtidsriktning och energipotentialer inom kommunen. Den är gjord med syftet att alla förvaltningar ska kunna arbeta med den och då inte minst att planen ska ligga som grund för planarbetet med översiktsplaner och detaljplaner i kommunen.

Mariestad

Mål

Mariestad har en gemensam förvaltning för energifrågor tillsammans med Gullspång och Töreboda. Det övergripande målet är att de tre kommunerna till år 2020 har inlett omställningen till en mer hållbar energistruktur. Mål som konkretiserar detta är att *”lokalt producerad förnybar energi ska motsvara minst 25 % av energianvändningen i de tre kommunerna till år 2020”,* *lokalt producerad förnybar el ska motsvara minst 35 % av den lokala elförbrukningen senast år 2020”,* samt att *”år 2020 ska alla kommunalt använda transportfordon samt transportfordon använda för av kommunerna anordnad kollektivtrafik drivas med förnybara bränslen.”*

Ytterligare mål inom energi är minskad elanvändning där användningen av el i hushållssektorn per invånare ska minska med 10 % till 2020 jämfört med 2004, En effektivare elanvändning inom industri- och servicesektorerna ska aktivt stimuleras och elanvändningen i kommunernas lokaler per ytenhet ska minska med 10 % till år 2020 räknat från 2004.

Nuläge

Andelen lokalt producerad energi har varierat beroende på bland annat hur kalla vintrar det varit. 2009 stod lokalt producerad energi för totalt 21 % av energiförbrukningen och självförsörjningsgraden av elproduktion var 30 %. Lokalt producerad förnybar energi stod år 2010 för runt 17 % av Mariestad, Töreboda och Gullspångs totala energianvändning och lokal elproduktion stod för runt 25 % av den totala elförbrukningen. Målen nåddes till och med 2008 och det borde inte vara någon omöjlighet att nå målen till 2020. Däremot blir det nog svårt att nå målet om att alla kommunala fordon ska drivas med förnyelsebara drivmedel 2020 då 87 % av de leasade och ägda personbilarna i Mariestad drevs med fossil energi 2009.

Mellan år 2004 och 2010 har elförbrukningen i hushållssektorn ökat med 23 %, från ca 4000 kWh per invånare och år till ca 5000 kWh så det blir svårt att nå målet om en minskning med 10 %.

Kommunernas energi- och klimatrådgivning erbjuder kostnadsfri och opartisk rådgivning till små och medelstora företag inom dessa sektorer vilket aktivt ska stimulera en effektivare elanvändning inom industri- och servicesektorerna. Sett till hela MTG nås målet för år 2012 för minskad elanvändning i kommunens lokaler. Mariestad har minskat sin elförbrukning med 19 % mellan 2004 och 2012 och har därmed också uppnått målet.

Sett till alla mål i energi- och klimatplanen från 2008 så uppnås 2012 fem av femton mål. Vissa mål har kommunen stort förfogande över möjliga insatser men för andra mål är det mindre. Mariestads uppföljning av energi- och klimatplanen 2012 identifierar att en avsaknad av handlingsplaner och kontinuerliga uppföljningar, samt att bristande kunskap om målen, kan vara några orsaker till att inte fler mål uppfylls.

Avfall

Götene

Mål

Nationella mål för avfall är att 50 % av avfallet ska materialåtervinnas och resurshushållningen i livsmedelskedjan ökar genom att minst 50 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara, där minst 40 procent behandlas, så att även energi tas tillvara senast 2018. Götene arbetar efter dessa som lokala mål.

Nuläge

Götene kommun har uppnått målet om att 50 % av avfallet ska materialåtervinnas. Målet att resurshushållningen i livsmedelskedjan ökar genom att minst 50 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara, där minst 40 procent behandlas, så att även energi tas tillvara senast 2018 uppnås inte.

Lidköping

Mål

Lidköpings kommun hänvisar till att det övergripande målet för all avfallshantering i Sverige är att minska avfallets mängd och farlighet samt att omhänderta och behandla uppkommet avfall på ett långsiktigt hållbart sätt. Dessutom vill kommunen att under perioden 2011-2015, genom god information, få hushåll och verksamheter att lämna in allt sitt farliga avfall.

Nuläge

Kommunen har en väl genomarbetad avfallsplan med mål, åtgärder och uppföljning för hur målet ska komma att uppfyllas. Avfallsplanen visar även på mängd och hantering per avfallssort. På kommunens hemsida finns information om deras miljöledningssystem där avfall även nämns som en betydande miljöaspekt. Än så länge finns dock det inga avfallsmål i kommunfullmäktiges styrkort eftersom målen i avfallsplanen antogs efter den senaste revideringen av styrkortet. Diskussion förs inom kommunen om att ha med ett avfallsindex till nästa styrkort. För kommunens egna verksamheter så styrs det med en avfallsrutin och följs upp med revision.

Införandet av Samlaren (som är en portabel insamlingscentral som kan ställas vid t.ex. en matvaruaffär) är både en informationsaktivitet samt ett sätt att öka antalet insamlingsställen för farligt avfall vilket är en aktivitet för att uppnå målet om att genom god information få hushåll och verksamheter att lämna in allt sitt farliga avfall.

Mariestad

Mål

Det finns flera mål för avfallsarbetet i Mariestad. Två av dem är att 80 % av hushållen tycker det är lätt att sortera och att ta hand om sitt avfall på ett miljöriktigt sätt och att kommunens verksamheter har minskat den totala avfallsmängden med 10 % jämfört med 2011 års nivå

Nuläge

För nå resultatet har Mariestads kommun under 2013 utrett system för budad hämtning av grovavfall, åtgärdat de uppmärksammade bristerna på återvinningsstationerna som uppmärksammats, utökat antalet mottagningsplatser för glödlampor, lågenergilampor och lysrör och placerat dessa där allmänheten rör sig dagligen, tillhandahållit information om återvinning och sortering, samt genomfört ett bättre återvinningssystem för bygg- och rivningsavfall på återvinningsstationen.

För att uppnå målet om minskningen av den totala avfallsmängden har Mariestads kommun bland annat betonat att avfallshantering ingår som en viktig parameter i kommunens upphandling, där låg förväntad avfallsmängd och giftfria produkter prioriteras. Målet har också uppfyllts.

Upphandling

Götene

Mål

Mål för upphandling inom ramen för hållbarhetsarbete är bland annat att *”Götene kommun har som mål att minimera verksamhetens miljöpåverkan. Vid upphandling ska normalt efterfrågas ekologiska och miljövänliga produkter och tjänster. En bedömning av kostnaderna ska dock göras i relation till övriga alternativ.”*

I Riktlinjer för upphandling för Götene kommun och dess bolag finns målet att *”vid upphandling av kommunal kollektivtrafik och kommunala leasingbilar tillse att krav ställs på att fordon används som drivs med annat än fossila bränslen.”*

Nuläge

För att uppnå målet så ska upphandlingen ställa krav att

”Varor bör uppfylla kriterierna för SIS Miljömärkning (Svanen). I andra hand väljs varor som klarar Svenska Naturskyddsföreningens och Handelns kriterier för Bra Miljöval. Andra miljökriterier kan tillämpas om de är ändamålsenliga. För livsmedel används kriterierna för KRAV-märkning. Personbil och lastbil som köps in eller leasas ska uppfylla kraven för miljöklass 1 eller 2”.

Ytterligare strategier för att uppnå målet är att lokala företag ska erbjudas möjlighet att lämna anbud i samtliga upphandlingar som genomförs av kommunen. För att fler företag ska kunna lämna anbud vill man skapa möjligheter att dela upp anbud som flera mindre poster.

I dagsläget kräver Götene kommun vid upphandling att bränsle till fordon ska vara av bästa tillgängliga miljöklass samt att miljöklassat bränsle med inblandning av icke fossilbaserat bränsle ska väljas när det finns tillgängligt. Krav ställs alltså inte nuläget på att fordon används och drivs med

annat än fossila bränslen enligt bilaga 2 i "Riktlinjer för upphandling för Götene kommun och dess bolag". Miljöbilsklassningen gäller i dagsläget även fordon som används och drivs med fossila bränslen.

Lidköping

Mål

Lidköpings kommun har som mål för upphandling inom ramen för hållbarhetsarbete att bland annat *"kommunens samtliga inköp, upphandlingar och avrop ska miljöanpassas när detta är möjligt."*

Ytterligare ett mål inom ramen för hållbarhetsarbete är att *"ett sätt att styra inköpen av varor och material är att göra upphandlingar utifrån hållbarhetsperspektivet. De områden som upphandlas bör därför öka samt att i de fall där avtal finns bör dessa följas i större utsträckning."*

Nuläge

Kommunen anger att dessa samtliga inköp, upphandlingar och avrop miljöanpassas när det är möjligt. Lidköpings kommun arbetar efter EU-direktiv och Lagen om offentlig upphandling samt kriterier från Miljöstyrningsrådet. I årsredovisningen från 2012 står det att året innan, 2011, var andelen ekologiskt 25 procent men att det under 2012 skett stor minskning. Enligt Intern service beror detta på grund av rådande ekonomiska omständigheter. Miljöanpassningen är en rutin för miljöhänsyn vid upphandling där rutinen även är ett stöd för att säkerställa att rätt miljökrav ställs vid upprättande av förfrågningsunderlag vid upphandlingar. Lidköpings kommun har även en policy om social hänsyn för upphandling.

Mariestad

Mål

Mariestad kommuns mål för upphandling, inom ramen för hållbarhetsarbetet, uttrycker bland annat att *"de produkter som kommer i fråga ska vid tillverkning, konsumtion/användning och som avfall ge upphov till så liten påverkan på miljön som möjligt. Produkterna ska inte vara skadliga för den som använder dem. Produkterna får heller inte innehålla ämnen som är skadliga för miljön."* och *"förpackningar för produkterna ska i största grad återanvändas/återvinnas och mängden ska minimeras."*

Nuläge

Miljökriterier ska alltid tillämpas i enlighet med "Miljöhänsyn vid upphandling" i vilken målen ovan beskrivs så står det att det varje anbud ska åtföljas av en ifylld miljödeklaration i enlighet med vad Inköpsenheten angivit i förfrågningsunderlaget. Anbudsgivaren ska enligt policyn kunna redogöra för företagets miljöpolicy eller åtminstone kunna redogöra för miljöarbetet inom företaget. Kraven som anges i målen finns med vid upphandlingar men varken till miljömålsuppfyllelse 2010 eller nu senast 2013 har någon utvärdering eller uppföljning skett.

Bilaga 2: SWOT-analys inför Landsbygdsprogrammet

<h3>3. Sammanfattning – swot och behovsidentifiering</h3> <p>Styrkor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Landsbygden har en bred variation av unika resurser • Attraktiv tätortsnära landsbygd och attraktiva kustområden • Många besökare till länet varje år • Företag med stor bredd av verksamheter • Tillgång till en stor lokal marknad för närproducerade varor och tjänster • En stor andel av landets lantbruks- och livsmedelssektor • Stor variation av biotoper i landskapet och i vattenmiljöerna • Mycket mark i odlingslandskapet med höga biologiska värden • Många kvalificerade aktörer inom forskning, utbildning och rådgivning 	<p>Svagheter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kommuner med litet och minskande invånarantal som har svårt att upprätthålla service i kommunen • Få kommuner har översiktsplaner som innefattar landsbygden • Låg andel kvinnor som är företagsledare • Många producenter inom lantbruksnäringen saknar tillräcklig affärskompetens och kunskap om att leda större verksamheter, för att kunna konkurrera på en global marknad • Dyr logistik för små varuproducerande företag på landsbygden och i skärgården • Stort beroende av fossil energi främst inom transporter • Svårt att nå de uppsatta miljömålen • Traditionella utbildnings- och yrkesval bland ungdomar gör att konkurrenskraften minskar • Utbildningarna inom de gröna näringarna har minskande antal sökande och näringen efterlyser ökad kvalitet • Utländsk utbildning tas inte till vara och värderas för lågt • Kunskaps- och kompetensbrist om kultur- och naturvärden som tillgång för företagsutveckling
<p>Möjligheter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stödja företagen att öka förädlingsgraden, skapa nya produkter, bredda verksamheten och nå ut till marknaden • Öka samarbetet mellan småföretag • Stödja företagen i att hitta marknader utanför länet • Riktade åtgärder för att få fler unga att ta över eller starta företag • Skapa fler utvecklingsnoder som kan stötta kreativa samarbeten och idéer så att fler innovationer leder till företagsutveckling • Utveckla kombinerade transportlösningar för att göra det möjligt att pendla inom hela länet • Utveckla den digitala kommunikationen på landsbygden genom fortsatt utbyggnad av bredband med hög kapacitet • Öka produktionen av förnybar energi • Bättre ta till vara den mat som har producerats, för att minska svinnet • Skapa en grön infrastruktur som ger arter möjligheter att sprida sig i landskapet • Fortsätta utveckla odlingsmetoder och växtmaterial så att användningen av växtnäring och kemiskt växtskydd minskar • Lyfta det ideella engagemanget genom att ge det ökad status och inflytande i lokala beslut på kommuner och myndigheter • Skapa större synergieffekter mellan gymnasiet, Komvux, yrkesutbildning och högre utbildningar genom mer samarbete och ökad samordning • Utveckla fler samarbeten mellan myndigheter, organisationer, näringsliv och lokala initiativtagare • Behålla ett odlingslandskap som genererar hög biologisk mångfald samtidigt som det är attraktivt för regional utveckling och turism 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvinnorna lämnar i högre utsträckning än män landsbygden och vill inte återvända • Utbildningarna förmår inte matcha arbetsmarknadens behov av kompetens • Svårt att få kapital för att omsätta innovationer till inkomstbringande verksamhet • Svårt att få lån till investeringar och start av företag • Utrikesfödda som kommer till små orter lyckas inte etablera sig och flyttar till större orter • Ökad import av livsmedel • Hög medelålder bland småföretagarna • Bristande vilja hos människor att betala för kollektiva nyttigheter • Motstridiga styrmedel som inte förmår skapa helhetslösningar för miljömässigt hållbar utveckling • Betande djur försvinner från odlingslandskapet • Bristande kontinuitet i skötsel som gör att arter försvinner

Hämtad från: Länsstyrelsen Västra Götalands Län. 2013. Landsbygd 2020 - SWOT-analys inför Landsbygdsprogrammet 2014-2020.

Bilaga 3: SWOT-analys från Hållbart Mariestad, ett projekt med Chalmers Högskola

<h3>Styrkor</h3> <p>Småskalighet och korta avstånd i staden</p> <p>Kulturarv i den byggda miljön</p> <p>Strategiskt läge mellan Stockholm och Göteborg, invid åmynningen vid Väneren</p> <p>Naturreсурser som vattnet, den bördiga jorden, skogen etc.</p> <p>Universitetsanknytning mellan Göteborgs Universitet, kommunen och regionen</p> <p>Känsla av samhörighet i de olika föreningarna; en trygg, greppbar och trivsamt stad</p>	<h3>Svagheter</h3> <p>Bilberoende och ett trafiksystem där bilen är överordnad cyklister och fotgängares behov</p> <p>Beroende av tredje part för energi- och livsmedelsförsörjning och avfallshantering</p> <p>Ekonomisk sårbarhet eftersom många beslut som påverkar kommunens utveckling (ex. vad gäller sysselsättning) inte fattas på lokal nivå</p> <p>Brist på stadsliv speciellt under vinter, kvällar och helger</p> <p>Utvecklade offentliga platser såsom hamnen, de vattennära områdena och olika parker</p> <p>Stadens otydliga identitet</p> <p>Fysiska och mentala barriärer såsom Tidan, industriområden, trafikleder samt mellan olika grupper av invånare och olika typer av bostadsområden</p>
<h3>Möjligheter</h3> <p>Ekoturism inom biosfärsområdet och Gamla stan</p> <p>Regionalt samarbete i Skaraborg, Västra Götaland och runt Väneren</p> <p>Självförsörjning genom produktion av ekologisk mat och förnyelsebar energi</p> <p>IT-uppkoppling med möjlighet att bo och arbeta på olika platser</p> <p>Immigration som balanserar de negativa demografiska trenderna såsom en åldrande befolkning och utflyttning av unga</p>	<h3>Hot</h3> <p>Klimatförändringar som exempelvis innebär stigande vattennivåer, extrema vädersituationer och påfrestningar på ekosystemen</p> <p>Åldrande befolkning medför lägre skatteintäkter och högre kostnader för välfärdssystemen</p> <p>Regional konkurrens som gör att Mariestad hamnar i periferin</p> <p>Ökad centralisering leder till ytterligare beroende av tredje part (avseende energi, arbetstillfällen, lagstiftning)</p> <p>Globalisering av ekonomin innebär att arbetstillfällen flyttar utomlands</p>

Bilaga 4: Förskolor och skolor med Grön flagg eller med utnämningen Skola för hållbar utveckling i Lidköping kommun

Nedan är en lista över de 13 skolor i Lidköping kommun som har Grön flagg:

1. Hagaängs förskola	8. Stenhammars pedagogiska omsorg
2. Lidåkerskolan	9. Stenporten/ Ulriksdals/
Ängsholmens förskola
3. Lilla Broholmskolan	10. Ulriksdals förskola
4. Majåkers förskola	11. Vinninga Filsbäcksenheten
5. Majåkerskolan	12. Ågårdsskogens förskola
6. Rådaenhetens förskola, Silverbyns
förskola	13. Östby förskoleenhet Ekestubben
7. Stenhammar Otterstadsenheten
förskola/skola	

Följande skolor i Lidköpings kommun har fått utmärkelsen Skola för hållbar utveckling:

1. Fredriksdals förskola	13. Familjedahemsgruppen Igelkottarna
2. Förskolan Råda Mosse	14. Lidåkerskolan - förskoleklass - åk 6
samt fritidshem
3. Förskolan Silverbyn	15. Månesköldskolan
4. Lidåkers förskola	16. Otterstad skola
5. Lilleskogs förskola	17. Rudenschöldskolan
6. Måneskölds förskolor & öppna
förskolan	18. Stenhammarenheten
7. Stenportens förskola	19. Stenportsskolan
8. Trollstugan	20. Särskolan på Stenportsskolan
9. Ulriksdals förskola	21. Wennerbergsskolan
10. Vinninga-Filsbäcksenheten	22. Vinninga-Filsbäcksenheten
11. Ågårdsskogens förskola	23. Åtgårdsskogen/Lilleskog
12. Ängsholmens förskola	